

Kvalitetsgranskning av utbildning på
forskarnivå i idrottsvetenskap vid
Gymnastik- och idrottshögskolan

Sigmund Alfred Anderssen

Per Gerrevall

Kerstin Isaksson

Innehållsförteckning

INLEDNING – UPPDRAGET OCH GRANSKNINGENS GENOMFÖRANDE	4
Uppdraget	4
En formativ inriktning	5
Arbetsmöten via telebild	6
Samtal med olika parter vid GIH	7
Dokumentgranskning	7
Om utvärderingsrapporten.....	7
1. MILJÖ OCH OMRÅDE	9
Forskarutbildningen vid GIH	9
Bredd och djup i utbildning och forskning	10
En kollegial miljö för doktorander	11
En god genomströmning	12
Infrastruktur.....	12
Vår värdering.....	12
Forskarutbildningsämnet Idrottsvetenskap	13
Förutsättningar	13
Vår värdering.....	14
2. STYRNING OCH ORGANISERING	16
Formella funktioner och strukturer	16
Förutsättningar	16
Organisationen i arbete.....	18
Vår värdering.....	18
Styrdokument	20
Förutsättningar	20
Vår värdering.....	21
Ekonomiska villkor (interna och externa medel)	25
Förutsättningar	25
Vår värdering.....	26
Rekrytering av doktorander.....	27
Förutsättningar	27

Vår värdering.....	28
3. HANLEDARE OCH HANLEDNING.....	30
Handledarkompetens.....	30
Förutsättningar.....	30
Vår värdering.....	31
4. KURSER OCH KURSUTBUD.....	33
Förutsättningar.....	33
Vår värdering.....	34
5. DOKTORANDER.....	36
Villkor för att genomförande utbildningen.....	36
Inkludering i miljön.....	38
Förutsättningar.....	38
Inflytande och delaktighet.....	39
Förutsättningar.....	39
Vår värdering.....	39
Jämställdhet.....	40
Förutsättningar och värdering.....	40
Arbetslivet ur doktorandernas perspektiv.....	40
Förutsättningar och värdering.....	40
6. KVALITETSUPPFÖLJNING.....	42
Doktorandernas progression och resultat.....	42
Förutsättningar.....	42
Vår värdering.....	42
Utbildningens kvalitet.....	43
Förutsättningar.....	43
Vår värdering.....	44
7. SAMMANFATTANDE VÄRDERING.....	45
<i>Starka sidor</i>	47
<i>Förbättringsområden</i>	48
Avslutningsvis.....	49
Bilaga 1. Uppdraget i sammanfattning.....	50

INLEDNING – UPPDRAGET OCH GRANSKNINGENS GENOMFÖRANDE

Vi som fått det hedersamma uppdraget att genomföra granskningen av utbildningen på forskarnivå vid Gymnastik- och idrottshögskolan är Sigmund Alfred Anderssen, professor i fysisk aktivitet og helse vid Seksjon for idrettsmedisinske fag, Norges idrettshøgskole, Per Gerrevall, seniorprofessor i pedagogik vid Linnéuniversitetet (sammankallande) och Kerstin Isaksson, professor emerita i psykologi vid Mälardalens högskola. Vi kommer inledningsvis att beskriva uppdraget och hur detta genomförts, varefter vi redovisar utfallet av vår granskning.

Uppdraget

Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH) erhöll tillstånd att utfärda examen på forskarnivå i ämnet idrottsvetenskap 2010, varefter de första doktoranderna antogs 2011. Inför UKÄ:s kommande granskning av utbildning på forskarnivå inom idrottsvetenskap eller motsvarande i landet har Forsknings- och forskarutbildningsnämnden (FFN) beslutat att genomföra en extern kvalitetsgranskning av utbildningen med syftet att belysa kvaliteten på GIH:s utbildning på forskarnivå (dnr GIH 2018/462, uppdraget är sammanfattat i bilaga 1). Efter diskussion med ansvariga har granskningen kommit att inriktas mot följande aspekter:

- Doktorander (rekrytering, integreringen i den vetenskapliga miljön, arbetsmiljön, erfarenhet av handledning, anställningsbarhet)
- Forskarutbildningen (kurserna, kvalitetsgranskning, studentinflytande, jämställdhet)
- Handledare (handledningens kvalitet och handledares kompetensutveckling)
- Generella aspekter (Jämställdhet, studentinflytande, internationalisering, förutsättningar, starka och svaga sidor med GIH:s forskarutbildning)

Granskningen ska ge svar på följande övergripande frågor

- Håller GIH:s rekryteringsprocess av doktorander god kvalitet?
- Får GIH:s doktorander tillräckligt bra handledning vad gäller omfattning och kvalitet?
- Blir doktoranderna integrerade i den vetenskapliga miljön vid GIH i tillräcklig grad?

- Är kvalitetsutvecklingen av handledares kompetens tillräckligt ombesörjd?
- Vilka är forskarutbildningens starka och svaga sidor i relation till nationella kvalitetskriterierna och regler och riktlinjer?

En formativ inriktning

Granskningen ska vara förberedande inför den kommande utvärderingen av utbildning på forskarnivå i ämnet idrottsvetenskap, som Universitets- och högskoleverket (UKÄ) avser göra under 2020¹. Vi inleder därför med att kort återge vad UKÄ:s utvärdering kommer att innebära. UKÄ beskriver inriktningen för utvärderingen av utbildning på forskarnivå på följande sätt i den vägledning (UKÄ, 2018) som lärosätena kan använda för sin självvärdering.

Tyngdpunkten i utbildningsutvärderingarna ligger på faktiska förhållanden och resultat, det vill säga hur utbildningen uppfyller kraven i tillämplig lag och förordning. Utbildningsutvärderingarna fokuserar på hur utbildningen säkerställer att doktoranderna ges goda förutsättningar att nå målen i examensordningen, och på hur lärosätet säkerställer att doktoranderna har uppnått examensmålen när examen utfärdas. Lärosätena ska dessutom beskriva och värdera hur väl uppföljnings-, åtgärds- och återkopplingsrutinerna på ett systematiskt sätt bidrar till att säkra och utveckla den granskade utbildningen.

Utvärderingarna ska utöver att kontrollera utbildningarnas resultat även bidra till lärosätenas kvalitetsutveckling. (a.a., s. 7)²

Vi har haft UKÄ:s vägledning och tidigare utvärderingar som utgångspunkt för vår granskning men tillämpat en formativ inriktning. Det innebär att vi sökt identifiera eventuella områden, där det föreligger behov av förbättring. UKÄ:s utvärdering omfattar fyra bedömningsområden:

- Förutsättningar (personal; forskarutbildningsmiljö),
- Utformning, genomförande och resultat (hur examensmål omsatts i utbildning och måluppfyllelse; jämställdhet; uppföljning, åtgärder och återkoppling),
- Doktorandperspektiv,
- Arbetsliv och samverkan.

¹ Vi kommer fortsättningsvis att använda begreppen ”utbildning på forskarnivå” och ”forskarutbildning” synonymt.

² UKÄ 2018: Vägledning för utbildningsutvärdering på forskarnivå.

Dessa områden bedömer vi i stort sett vara täckta av den uppdragsbeskrivning vi erhållit från GIH. UKÄ gör inte någon överprövning av kvaliteten i doktorsavhandlingar eller licentiatuppsatser på motsvarande sätt som görs vid utvärderingarna av utbildningar på grund- och avancerad nivå. Vi kommer därför inte heller att bedöma de avhandlingar som producerats inom GIH:s forskarutbildning. Detta skulle inte heller låta sig göras inom de ramar som vi erhållit för uppdraget.

UKÄ tillämpar en process som inleds med att lärosätet genomför en självvärdering baserad på den vägledning som UKÄ producerat. I vägledningen beskrivs principerna för den utvärdering som genomförs, de bedömningsområden som fokuseras (i vägledningen angivna som aspektområden, aspekter, och perspektiv) samt de bedömningsgrunder som tillämpas. Självvärderingen ligger till grund för intervjuer som därefter genomförs. Intervjuerna genomförs med lärosätesrepresentanter (ledning och handledare) och doktorander. Den slutliga bedömningen baseras på självvärderingen, de intervjuer som genomförts, den allmänna studieplanen, ett urval av individuella studieplaner, kursplaner samt nationell och lokal statistik om handledartillgång studieresultat, genomströmning m.m.

Vi har som stöd för vår granskning erhållit aktuella styrdokument samt en förteckning över aktuella handledare och doktorander, såväl aktiva som examinerade. Vi har också använt oss av den information som ges via GIH:s hemsidor. Därutöver har vi genomfört samtal med forskarutbildningens olika aktörer, vilket beskrivs nedan.

Arbetsmöten via telebild

Granskningen har planerats och genom fortlöpande avstämningar genomförts vid arbetsmöten vi genomfört via telebild (konferensprogrammet Zoom).

Samtal med olika parter vid GIH

Under en dag genomfördes tre möten med olika parter vid GIH. Vi hade till våra kontaktpersoner meddelat vilka kategorier vi ville träffa; doktorander, handledare och representanter för ledningen. Vi efterfrågade även en representativitet med avseende på de olika forskningsinriktningar som föreligger (fysisk aktivitet och hälsa, kultur och lärande respektive prestation och träning) såväl när det gällde doktorander som handledare.

Samtalen genomfördes torsdagen den 7 februari i följande ordning:

1. Doktorander från de tre forskningsinriktningarna,
2. Handledare från de tre forskningsinriktningarna,
3. Representanter för ledningen (ordförande, vice ordförande, utbildningsledare och administratör).

Vi använde ca 1,25 timme till respektive möte, vilka spelades in. Därefter summerade vi våra intryck vid ett avslutande arbetsmöte.

Dokumentgranskning

Vi har granskat de styrdokument i form av allmän studieplan och riktlinjer av relevans för forskarutbildningen som föreligger samt förekommande kursplaner för kurser på forskarnivå som ges vid GIH. Vidare har vi granskat ett urval individuella studieplaner. Därutöver har vi tagit del av andra dokument som gäller verksamheten vid GIH mer generellt:

- Internationaliseringsstrategi 2018–2022
- Kvalitetspolicy
- System för kvalitetsarbete
- Plan för jämställdhetsintegrering 2017–2019
- GIH:s forskningsstrategi för 2016–2018
- Vision och mål 2017–2020.

Om utvärderingsrapporten

Vid rapporteringen har vi så långt möjligt skilt mellan en beskrivande del och en värderande del, i vilken vi inkluderat vissa förslag till åtgärder. Underlaget har inom alla områden inte varit tillräckligt för att vi ska kunna fullfölja denna ambition fullt ut. Vi har då vävt samman den beskrivande och värderande delen.

Vi har strävat efter att hålla rapporten så koncis som möjligt. Det innebär exempelvis att vi inte kommer att presentera någon omfattande beskrivning av GIH och dess historia. Vi kommer inte heller att göra internationella jämförelser. Vi koncentrerar oss på det som vi bedömt vara relevant för utfallet av vår granskning. Det kan inte undvikas att det blir en viss överlappning, då flera frågeområden hänger ihop, men vi hoppas att läsaren har förståelse för det. Det kan redan nu sägas att vi uppfattar att GIH har ytterligt goda förutsättningar för att ge en kvalificerad utbildning på forskarnivå i ämnet idrottsvetenskap. De förslag vi ger är inriktade på att ytterligare förfina det goda arbete som pågår.

1. MILJÖ OCH OMRÅDE

Forskarutbildningen vid GIH

Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH) fick tillstånd att ge utbildning på forskarnivå i ämnet idrottsvetenskap 2010 och antog formellt de första doktoranderna 2011. Det är alltså under en begränsad tid, som GIH givit forskarutbildning i ämnet idrottsvetenskap och vår granskning måste förstås utifrån dessa premisser. Så här beskrivs ämnet Idrottsvetenskap vid GIH:

Vid GIH definieras begreppet idrott som all fysisk aktivitet som genomförs med målet att främja hälsa och välbefinnande, prestation och estetisk upplevelse.

Idrottsvetenskaplig forskning har studier av människan i rörelse som kunskapsobjekt och frågeställningarna ställer ofta krav på ett flervetenskapligt angreppssätt. Vid GIH gynnas detta av förekomsten av skilda forskningslinjer inom både det humanbiologiska och humanistiskt/samhällsvetenskapliga kunskapsfälten.³

Det är flera olika forskargrupper som medverkar i forskarutbildningen, som var och en har sin vetenskapliga förankring och historia. På hemsidan beskrivs åtta olika grupper:

- Arbetsfysiologi,
- Fysisk aktivitet och hjärnhälsa,
- Idrottshistoria,
- Idrottspsykologi,
- Pedagogisk idrottsforskning,
- Rörelse, hälsa och miljö,
- Rörelselära,
- Stillasittande, fysisk aktivitet och kondition.

De olika forskargrupperna beskrivs som högt specialiserade och spetskompetenta inom sina respektive områden. Grupperna varierar i omfattning, med avseende på hur länge de varit verksamma som grupp och beträffande vilken koppling de har eller har haft till forskarutbildning. Gruppernas forskare är relaterade till skilda bakomliggande discipliner, vilka beskrivs vila på en etablerad humanistisk och samhällsvetenskaplig respektive medicinsk och naturvetenskaplig kunskapsbas. Enskilda forskare kan då ha en vetenskaplig

³ <https://www.gih.se/FORSKNING/Utbildning-pa-forskarniva/Upplaggnig-av-forskarutbildning/>

bakgrund inom en specialitet, som inte alls är relaterad till idrott. Härigenom är det ett flertal olika traditioner beträffande forskarutbildning som ska samordnas inom det nya forskarutbildningsämnet Idrottsvetenskap.

Doktorander som antas i ämnet idrottsvetenskap inkorporeras i den forskargruppering som är relaterad till doktorandens specifika avhandlingsprojekt. Forskarutbildningen kan således sägas vara produkten av ett samspel mellan den egna forskargruppen och de gemensamma insatser som görs vid GIH för forskarutbildningen. De gemensamma insatserna utgörs framför allt av de obligatoriska kurserna (30 hp) och av det gemensamma idrottsvetenskapliga seminariet.

Handledargruppen beskriver erfarenheterna av den relativt korta historien med forskarutbildningen, som dynamiska. De olika forskarutbildningstraditioner som forskargrupperna fört med sig satte inledningsvis sin prägel på forskarutbildningen i Idrottsvetenskap, delvis till följd av en brist på gemensam tradition och gemensamma styrdokument. Inledningsvis har då etablerade forskargrupper med en längre forskarutbildningshistoria vid andra lärosäten kunnat erbjuda en praxis och tydlighet för nyantagna doktorander, medan nyare forskargrupper haft svårare att kunna tala om för sina doktorander vad som gäller. Större forskargrupper har kunnat knyta till sig fler doktorander och genomföra regelbundna interna seminarier som stöd för både forskning och forskarutbildningen. Mindre grupperingar har inte haft motsvarande möjligheter.

Nu har aktuella och fungerande styrdokument börjat komma på plats och tillsättandet av en utbildningsledare har också bidragit till att det blir alltmer likvärdiga förutsättningar för de doktorander som antas. Vårt intryck är dock att det fortfarande råder ett visst spänningsfält mellan de olika forskargrupperna och det gemensamma projektet Idrottsvetenskaplig forskarutbildning. De olika gruppernas involvering i forskarutbildningen har varierat, samtidigt som grupperna också konkurrerat om medel och därmed möjligheten att knyta doktorander till sig. En kritisk fråga är om forskarutbildningen ses som en utbildning av blivande forskare eller som ett tillskott till den egna forskningen. Hur utbildningen numera är organiserad och genomförd behandlar vi senare i rapporten.

Bredd och djup i utbildning och forskning

GIH:s starka potential som miljö för en utbildning på forskarnivå i ämnet idrottsvetenskap framgår av de årsredovisningar och de budgetunderlag som föreligger. GIH är landets enda självständiga lärosäte med en sammanhållen forskning inom hela det idrottsvetenskapliga området samt med profilerade utbildningar på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå mot

området idrott, fysisk aktivitet och hälsa. GIH beskriver själv sina innehållsliga inriktningar i form av *fysisk aktivitet och hälsa, kultur och lärande* respektive *prestation och träning*.

Den bredd på utbildnings- och forskningssidan som GIH uppvisar är det inget annat lärosäte i landet som matchar. Av årsredovisningen från 2017 framgår att 48 personer avlagt magisterexamen och 16 masterexamen under året. Det är också så att den kvalitet som forskningen vid GIH uppvisar i termer av erhållna externa medel (ca 14 miljoner under 2017) och publiceringar vittnar om en synnerligen god miljö för en forskarutbildning inom det idrottsvetenskapliga området.

Bredden i utbildningsprogram på grund- och avancerad nivå är betydelsefull av flera skäl. Den utgör en god rekryteringsgrund för doktorander inom olika fält såsom skola, idrottsrörelse, friskvård och sjukvård. Genom utbildningsprogrammen föreligger också kontakter med praktiken inom dessa fält, vilket utgör en betydelsefull resurs för doktoranders avhandlingsarbete. Utbildningsvolymen är också betydelsefull för kompetensförsörjningen och för en stabil lärar- och handledarresurs, vilket forskarutbildningen förutsätter.

GIH har även andra samarbeten med och uppdrag från myndigheter och samhällsorganisationer, vilka utgör en potential för forskarutbildningen. GIH har bland annat av Riksidrottsförbundet utsetts till Riksidrottsuniversitet, vilket innebär ansvar för en elitinriktad tränar- och lärarutbildning i specialidrott, möjlighet för elitidrottaren att anpassa universitetsstudier till elitidrotten, en miljö som möjliggör satsning på elitidrott och samverkan mellan idrottsrörelsen och GIH avseende praktisk forskning.

Bredden och kvaliteten i den utbildning, forskning och samverkan som bedrivs utgör grunden för forskarutbildningsmiljön. De doktorander som antas har härigenom goda möjligheter att bedriva sina forskarstudier i en aktiv och produktiv miljö med god access till en relevant empiri eller praktik och där den forskning som bedrivs också efterfrågas. Genom forskarnas nationella och internationella kontakter har doktoranderna också goda möjligheter att delta i sammanhang av betydelse för deras fortsatta utveckling.

En kollegial miljö för doktorander

GIH har givit utbildning på forskarnivå i ämnet idrottsvetenskap sedan 2011. Man har även tillsammans med olika lärosäten medverkat i tre forskarskolor mot området idrott och hälsas didaktik.

För närvarande finns det enligt den förteckning vi erhållit 21 aktiva doktorander registrerade. Av dessa är två antagna mot licentiatexamen och övriga mot doktorsexamen. 6 doktorander har en inriktning mot fysiologi, 6 en inriktning mot pedagogik/didaktik, 5 en

inriktning mot biomekanik/rörelselära, och 2 doktorander vardera har en inriktning mot idrottspsykologi respektive idrottsociologi. Antagning har hittills skett av mindre grupper av doktorander. Detta innebär både för befintliga doktorander och för kommande doktorander som antas att det finns en kollegial miljö att angöra till. Det har både funnits doktorandkolleger som antagits samtidigt och mer erfarna doktorander som kunnat utgöra stöd i utbildningen. Volymen doktorander är också betydelsefull för möjligheten att ge kurser i forskarutbildningen.

En god genomströmning

Sedan 2011 har enligt den statistik vi erhållit 20 doktorander avlagt examina på forskarnivå vid GIH, 15 doktorsexamen och 5 licentiatexamen. Av dessa har 11 haft en inriktning mot pedagogik, 7 en inriktning mot biomekanik/fysiologi, medan en vardera haft en inriktning mot historia respektive sociologi. Av statistiken från årsredovisningen för 2017 att döma har genomsnittstiden fram till examen varierat mellan 4,3 (tre doktorander) – 8,1 år (en doktorand). För 2017 var genomsnittstiden för de fyra doktorander som examinerades 5,2 år.

Vår bedömning är att genomströmningen måste betecknas som god. Det är ett betydande antal examina som avlagts under den korta tid forskarutbildningen varit i bruk, samtidigt som studietiden i normalfallet i stort hållit sig inom erhållna tidsramar.

Infrastruktur

Av särskild betydelse för forskarutbildningen bör framhållas GIH:s bibliotek och de specialiserade lärosalar och laborationsresurser som föreligger. Som en del i ett specialiserat lärosäte beskriver GIH-biblioteket sig som Sveriges enda offentliga specialbibliotek inom gymnastik och idrott. De samlingar som föreligger är tvärvetenskapliga, med tyngdpunkt på humanbiologi, beteendevetenskap och historia. I biblioteket finns idag ca 60 000 volymer och ca 6000 tidskrifter, de flesta elektroniska.⁴ Det finns också laboratoriesalar med kvalificerad utrustning för de doktorander som har en mer medicinsk eller naturvetenskaplig inriktning.

Vår värdering

GIH har enligt vår bedömning ytterligt goda förutsättningar att erbjuda doktorander en god forskarutbildningsmiljö. Det föreligger en god rekryteringsbas i form av utbildning på grund- och avancerad nivå samt en bred och kvalificerad forskningsbas inom såväl humaniora och samhällsvetenskap, som medicin (fysiologi) och naturvetenskap. Det föreligger vidare en

⁴ <https://www.gih.se/Bibliotek/Om-biblioteket/>

omfattande samverkan med samhället, vilket genererar goda förutsättningar för doktorandernas empiriska studier. Av betydelse är förstås också tillgången på lärar- och handledarkompetens inom de olika forskargrupperna.

Det finns en substantiell doktorandmiljö med ett drygt 20-tal aktiva doktorander. Antalet examina sedan utbildningen på forskarnivå inrättades är också imponerande med tanke på den korta tid som GIH haft tillståndet att ge utbildningen.

Forskarutbildningen i Idrottsvetenskap ges i ett spänningsfält som råder mellan existerande forskargrupper med varierande disciplinär bas och inriktning å ena sidan och det gemensamma projektet ”utbildning på forskarnivå i idrottsvetenskap” å den andra. Ämnet idrottsvetenskap är unikt ur det perspektivet att det spänner över så breda disciplinära och vetenskapliga fält. Forskarutbildningens korta historia har därför naturligt nog till en betydande del kommit att präglas av kulturella traditioner som är kopplade till de olika forskargruppernas historia. Genom gemensamma insatser i form av aktuella och förankrade styrdokument, en utbildningsledare för utbildningen, gemensamma obligatoriska kurser, ett gemensamt idrottsvetenskapligt seminarium för doktoranderna samt ett handledarkollegium för alla verksamma handledare är det gemensamma projektet på väg att bli överordnat enskilda forskargruppers traditioner. Detta bedömer vi vara ett mycket väsentligt arbete som behöver understödjas vidare.

Vi kommer nu att gå över till att studera hur dessa goda förutsättningar omsatts i forskarutbildningsämnet idrottsvetenskap.

Forskarutbildningsämnet Idrottsvetenskap

Förutsättningar

GIH:s samhälleliga uppdrag är att tillhandahålla utbildning och forskning inom området idrott, fysisk aktivitet och hälsa. Idrott som fenomen ses som ett kunskapsområde som en enskild vetenskaplig disciplin inte har möjlighet att beskriva och förstå. Det unika med det idrottsvetenskapliga området är att flera olika ämnesdiscipliner har det gemensamt att man studerar "människan i rörelse", och det finns väldigt få institutioner i världen som kan realisera denna möjlighet. De olika tillvägagångssätten är många, och fältet definieras av den gemensamma nämnaren "människan i rörelse". Forskarna kan ha olika kompetens och utbildningsbakgrund (ämnesstudier inom psykologi, fysiologi, genetik, filosofi, historia, sociologi, pedagogik och idrottsvetenskap). Därför poängteras vikten av att idrottsvetenskap belyses från och genom samarbete mellan flera olika ämnesdiscipliner och traditioner. Det

betyder inte att varje enskilt projekt behöver omfatta de olika disciplinerna, men möjligheten finns där.

Det finns enligt hemsidan tre tematiska forskningsinriktningar vid GIH, som var och en utgör en enhet och leds av en enhetschef: fysisk aktivitet och hälsa, kultur och lärande samt prestation och träning. Det finns vidare ett antal (på hemsidan anges åtta) forskargrupper, som doktorander som avser söka till GIH uppmanas kontakta inför ansökan. Av våra samtal att döma är det forskargrupperna snarare än enheterna som framstår som betydelsefulla ur doktorandernas och forskarutbildningens perspektiv.

Eftersom GIH ger en forskarutbildning inom idrottsvetenskap, kom de obligatoriska kurserna i idrottsvetenskap att bli föremål för en ordentlig diskussion med doktorander, handledare, ledning och internt inom utvärderingsgruppen. Kurserna Idrottsvetenskap I och II är obligatoriska för alla doktorander och ska ge doktoranderna en gemensam plattform / förståelse för idrottsvetenskap. Som vi nämnt spänner ämnet över ett vitt fält från naturvetenskap och medicin till samhällsvetenskap och humaniora, med sina respektive forskningskulturer och vetenskapliga grundsyner. Fördelen med idrottsvetenskap är att man har den unika möjligheten att ge en grundläggande utbildning till samtliga doktorander som ökar förståelsen mellan och inte minst respekten för de olika disciplinerna.

Samtidigt är intrycket från intervjuerna att doktoranderna har svårt att förstå syftet med kurserna med tanke på de inriktningar / discipliner som beforskar idrott som fenomen. En orsak anges vara forskargruppernas varierande inställning till vikten av de gemensamma kurserna. Ämnets definition framstår som något oklar och de obligatoriska kurserna (I och II) uppfattas vara mycket breda. Doktoranderna upplever snarare kurserna som störande och delvis irrelevanta.

Vår värdering

Vi menar att kurserna i Idrottsvetenskap absolut har ett berättigande, och att det är mycket viktigt att ha gemensamma kurser för att öka förståelsen och kunskapen om olika forskningstraditioner inom Idrottsvetenskap. Ur ett UKÄ-perspektiv är det väsentligt att en forskarutbildning i ämnet idrottsvetenskap innehåller kurser som ger både bredd och djup inom området. Det handlar därför om att skapa en bra miljö, att undvika tunnelsyn och ge respekt för varandras fackområden. Eftersom kurserna framstår som oklara och breda föreslår vi följande:

- Revidering av kurserna som tydliggör deras syfte och vad de ska leda till och som innebär att de inte blir alltför breda men ändå ger en ordentlig grund i forskarutbildningsämnet idrottsvetenskap.
- Det bör övervägas hur doktorander som vid antagning har en idrottsvetenskaplig bakgrund från masternivån kan erbjudas kurser som breddar eller fördjupar de idrottsvetenskapliga kunskaperna, t ex. vetenskapsteori, etik och statistik.
- På masternivån kan en kurs utvecklas för magisterstudenter inom idrottsvetenskap som även doktorander - vilka inte har en idrottsvetenskaplig bakgrund (medicinare, psykologer, sociologer etc.) - kan följa.
- En möjlighet är att även lägga in grundläggande kurser som alla behöver inblick i såsom idrottsvetenskap med inriktning mot arbetsfysiologi, idrottspsykologi och/eller pedagogik.

Vi föreslår vidare att man i den kommande forskningsstrategin uppmuntrar utvecklingen av bredare projekt med unika forskningsfrågor där forskare från olika discipliner kan bidra med sina komplementära kompetenser för att besvara på forskningsfrågorna. Det kan således finnas skäl att aktualisera tankarna bakom det tidigare SIH-projektet (Skola, Idrott och Hälsa) bedrivits vid GIH.⁵ Vi ger här ett aktuellt exempel hämtat från Norges idrettshøgskole, Aktiva Smarter Kids (ASK)

ASK är en randomiserad kontrollerad studie med syftet att studera effekten av 60 minuters daglig fysisk aktivitet i skolan. Tydliga primära och sekundära mål utarbetades i förväg. Bland annat registrerades uppgifter inom följande områden: Skolprestanda / kognition, kardiometabola riskfaktorer, fysisk form, välbefinnande, livskvalitet, lärprocesser och uppgifter baserade på kvalitativa intervjuer. I studien ingick 57 skolor med cirka 1200 barn och 2400 föräldrar inbjudna. Studien baserades på en försöksverksamhet som handlade om sju månaders intervention.

Det som började som ett rent naturvetenskapligt tillvägagångssätt när vi började planera projektet ledde till att många discipliner involverades, där forskare representerade olika specialiteter: biokemi, arbetsfysiologi, filosofi, idrottspedagogik, idrottsmedicin, kvalitativ forskningsmetodik, idrottspsykologi och en med särskild kompetens i kunskapsspridning. Således ingick ett stort antal forskare med mycket olika grundläggande kompetenser för att studera samma intervention: 60 minuters daglig fysisk aktivitet. Projektet möjliggjordes genom att vi lyckades erhålla finansiering från Norges forskningsråd. Starkt bidragande var sannolikt att det var tvärvetenskapligt.

⁵ https://www.gih.se/Global/3_forskning/pedagogik/Publicerat_SIH_feb2011.pdf

2. STYRNING OCH ORGANISERING

Formella funktioner och strukturer

Förutsättningar

Den formella ansvars- och beslutsorganisationen ser enligt uppdragsbeskrivningen ut på följande sätt⁶.

”Högskolestyrelsen (HS) fattar beslut om GIH:s utbildnings- och forskningsstrategier och tar ett specifikt ansvar för utbildning på forskarnivå genom att besluta om inrättande och avvecklande av utbildning på forskarnivå och forskarutbildningsämnen.

Rektor följer upp all utbildning vid GIH årligen i enlighet med det övergripande systemet för kvalitetsarbetet. Genom verksamhetsplaner och verksamhetsuppföljning inom ramen för verksamhetsutvecklingsprocessen sker uppföljningen av utbildningens förutsättningar och måluppfyllelse.

Forsknings- och forskarutbildningsnämnd (FFN) har ansvar för all forskning respektive all utbildning på forskarnivå som bedrivs vid GIH. Nämnden ska inom sitt ansvarsområde planera, samordna och kvalitetssäkra utbildning på forskarnivå samt lämna underlag till rektor och högskolestyrelse för beslut i dessa frågor.

Det finns en utbildningsledare för utbildning på forskarnivå med uppgift att samordna forskarutbildningen och vara ett stöd för doktorander i olika utbildningsrelaterade frågor.”

Av samtalen med ledningen framgår att *Forsknings- och fakultetsnämndens ordförande* (Toni A) har en arbetande funktion. Han håller i sammanträden och svarar för beredningsarbete mellan mötena. Uppdraget har en omfattning av 30 %, men ordförande menar att det i realiteten är mycket mer omfattande.

Vice ordförande (Karin R) har förutom att vara stand-in och konsultativ åt ordförande även uppdraget att hålla i handledarkollegiet. För det har hon en ersättning om 100 timmar, dvs motsvarande ersättning som övriga ledamöter i FFN. Den tid som krävs därutöver får tas av forskningstiden.

Utbildningsledaren (Paul S) beskriver att innehållet i funktionen vuxit fram under de 1,5 år som han haft uppdraget. Funktionen inrättades för övrigt i samband med att han fick uppdraget. Han arbetar nära de administrativa handläggarna och är adjungerad vid FFN. I uppdraget ligger

⁶ Beskrivningen av den formella organisationen baseras på uppdragsbeskrivningen (GIH 2018/462)

att se till att det finns ett kursutbud och att ta fram nya kurser. Eftersom kompetensen är begränsad kan man bland behöva hämta in kompetens för att kunna ge kurserna här.

Utbildningsledaren håller i det för alla doktorander gemensamma idrottsvetenskapliga seminariet. Seminariet beskrivs som det nav alla doktorander är knutna till. Han är även examinator för vissa kurser inom forskarutbildningen. I rollen ingår också att ha fortlöpande doktorandkontakter och kontakter med ordförande och vice ordförande.

Utbildningsledaren arbetar även med uppdrag som ges av FFN och bereder underlag till nämndens möten. Häri ingår att följa upp de individuella studieplanerna och förbereda uppföljningen iHandledarkollegiet och FFN.

Utbildningsledaren är även inkopplad på kvalitetsarbete och kvalitetsuppföljningar. Han har bland annat på doktorandernas initiativ svarat för att en utvärdering av doktorandmiljön gjorts. För uppdraget utgår en ersättning som motsvarar 20 % av en heltidsanställning.

Det administrativa stödet för forskarutbildning och forskning (Camilla N och Bim O) svarar för beredningen inför FFN. I uppdraget ligger även studiedokumentation, beräkning av studietid inför ISP. Bim O har en projektanställning med uppdraget att utveckla verksamhetens riktlinjer.

Det finns även ett *handledarkollegium* inrättat. I handledarkollegiet ingår samtliga med handledaruppdrag. Man träffas två gånger per år. Ett av mötena ägnas doktorandernas individuella studieplaner, medan övrig tid ägnas åt strategiska frågor och kvalitetsfrågor. I handledarkollegiet kan olika frågor aktualiseras, vilka sedan får hanteras formellt av FFN.

All undervisning och forskning som bedrivs vid GIH sorterar under en institution – *Institutionen för idrotts- och hälsovetenskap*. Denna leds av en *prefekt* (Suzanne L). De olika forskningsinriktningarna utgör i sin tur *enheter* (Enheten för fysisk aktivitet och hälsa, enheten för kultur och lärande respektive enheten för prestation och träning), vilka leds av en *enhetschef*. För doktoranderna är emellertid de olika forskargrupperna en mer påtaglig del i organisationen. Det är till stor del här som forskarutbildningen operationaliseras.

För doktoranderna är ytterligare aktörer involverade. Varje doktorand har en eller flera *handledare*, av vilka en är *huvudhandledare*. Dessutom finns en *doktorandexaminator*, vilken i riktlinjerna beskrivs som ansvarig för kursdelen i forskarutbildningen. Vidare finns det *kursexaminatorer* för de enskilda kurserna i utbildningen.

Organisationen i arbete

Vår bild av organisationen i arbete baseras främst på de samtal vi fört. Den övergripande strategin för forskning och forskarutbildning har hittills FFN ansvarat för, men framöver ska GIH anta en samlad strategi för forsknings- och utbildningsfrågor, som har lyfts till rektor och Högskolestyrelsen. Detta upplever ledningen kan komma att ge FFN ett minskat inflytande över de strategiska frågorna. Man får i likhet med övriga parter vid GIH lämna synpunkter, men dessa hanteras tillsammans med övriga synpunkter på en övergripande nivå. De olika enheterna har utifrån vad vi sett inga egna strategier eller planer i bruk.

Fördelning av medel för forskning och forskarutbildning svarar FFN för. Vid antagning av doktorander är det främst FFN som är ansvarig. Det är FFN som avgör hur många doktorander som ska antas och med vilken inriktning. Det är också FFN som beslutar om antagning och som utser handledare och examinatorer. Ledningen för FFN beskriver att principerna för antagning av doktorander och hur dessa ska fördelas på olika inriktningar varit svåra och komplicerade frågor att hantera. Vi återkommer till dessa under avsnittet som behandlar rekrytering av doktorander.

Vid anställning av doktorander är det prefekten och enhetscheferna som involveras, men forskargrupperna utgör den egentliga grunden för tillhörighet. Mycket ansvar för att hålla ihop utbildningen och för det operativa arbetet med att få till stånd ett adekvat kursutbud vilar på utbildningsledaren.

När doktoranderna väl är antagna sker huvuddelen av deras arbete inom forskargrupperna, där de också har sin huvudhandledare och i flertalet fall även övriga handledare. Forskarutbildningens sammanhållande inslag utgörs i första hand av de obligatoriska kurserna, det gemensamma doktorandseminariet och handledarkollegiet.

Vår värdering

Det har vid samtalen inte framkommit några egentliga synpunkter på organisationen i sig, vilken vi också uppfattar vara en rimlig linjeorganisation, i linje med motsvarande vid andra lärosäten. Med tanke på forskarutbildningen i idrottsvetenskap som ett gemensamt projekt, behöver de olika forskargruppernas och enheternas inriktningar i förhållande till det gemensamma forskarutbildningsämnet Idrottsvetenskap diskuteras. Enheternas tematiska inriktningar har vid samtalen diskuterats, vi har fått både positiva signaler samtidigt som det framförts att inriktningarnas innehållsliga relevans i högre grad är relaterad till de olika utbildningarnas inriktning än till den forskning som bedrivs. Det förefaller dock som om det snarare är forskargruppernas inriktning som präglar forskarutbildningen än enheternas

tematik. Det är i de enskilda forskargrupperna som forskarutbildningen tar form. Samtidigt är det vår bedömning att enheternas tematiska inriktningar har en potential som innehållsligt sammanhållande, vilka snarare behöver förstärkas, så att inte enheten i sig reduceras till en byråkratisk och administrativ funktion. Vi har förstått att FFN aktualiserat denna fråga, vilket vi ser som betydelsefullt.

GIH beskrivs av de intervjuade som ett litet lärosäte. Samtidigt är det inom sitt specialområde, idrottsvetenskap och hälsa, den största enheten i landet. Att lärosätets avgränsning till *ett* ämnesområde kan innebära vissa begränsningar blir emellertid påtagligt i flera sammanhang. Inom ett större lärosäte kan flera forskarutbildningsämnen dela på en administrativ resurs. Det är vid GIH ett antal funktioner som det administrativa stödet (Utbildnings- och forskningsavdelningen) ska svara för, vilka för forskarutbildningens del kan sammanfattas med studieadministration, stöd till doktorander och FFN.

Ämnet idrottsvetenskap är till sin karaktär flervetenskapligt, vilket vi belyst ovan. Här finns inom de tre inriktningarna som ligger till grund för enheterna såväl medicinska och naturvetenskapliga som humanistiska och samhällsvetenskapliga traditioner, vilka var och en har specifika krav på att vara tillgodosedd när det gäller kurser på forskarnivå och på avancerad nivå. Det innebär också ett krav på kompetensförsörjning inom var och en av de tre inriktningarna, så att handledarkompetensen är hållbar över tid. Om istället forskargrupperna bildar utgångspunkt för kompetensförsörjning och handledning innebär lärosätets ekonomiska ramar förstås begränsningar, som kan göra en alltför diversifierad verksamhet sårbar.

I förteckningen som ges över handledare och doktorander utgör inte enheterna någon indelningsgrund. För doktoranderna är det istället främst grundämnena i form av biomekanik/rörelselära, fysiologi, idrottspsykologi, pedagogik/didaktik som anges. I handledarförteckningen är ännu fler ämnen förtecknade. Förteckningen förstärker snarare bilden av ett tämligen splittrat ämne.

- I avsnittet om rekrytering av doktorander nedan, aktualiseras ett organisatoriskt alternativ med tydligt definierade och beslutade innehållsområden som är väl förankrade i den forskning som bedrivs och den utbildning som ges, men som också kan få en tydligare inverkan på forskningen och forskarutbildningens inriktning. Om det är så att enheternas nuvarande inriktningar inte har full legitimitet i organisationen för att svara mot dessa intentioner behöver detta alternativ utvecklas.

För utbildningsledaren är det förstås en komplicerad uppgift att se till att det finns ett adekvat kursutbud tillgängligt för doktoranderna. Det är ett mycket brett innehållsspektrum som ska täckas. Utbildningsledaren har 20 % av sin anställning avdelad till detta uppdrag, inom vilket

även fler kvalificerade uppgifter ingår. Den begränsade resursen motiveras av att det inte finns ekonomi för ytterligare anställningsutrymme. Som vi redovisar i avsnittet om utbildningens utformning, genomförande och resultat uppfattar doktoranderna det som ett problem att få vetskap om eller tillgång till forskarutbildningskurser inom sina specifika innehållsområden. Detta är ett område som behöver utvecklas.

- Vi rekommenderar GIH att resurser läggs på att utveckla kursstödet i utbildningen. Detta kan exempelvis ske genom att utbildningsledarens tid för uppdraget utökas eller genom en projektanställning av lämplig kompetens. Den forskarskola i idrott och hälsa som ges i samverkan med Göteborgs universitet och Örebro universitet innebär förstås ett visst tillskott av kurser inom det idrottspedagogiska området. Men inom övriga områden kan man behöva göra en omsorgsfull inventering för att säkerställa ett mer långsiktigt kursutbud till vilket GIH:s doktorander har tillträde exempelvis genom kontrakt med lämpliga lärosäten.

Styrdokument

Förutsättningar

Vi har granskat följande dokument av särskild relevans för utbildningen på forskarnivå.

- Allmän studieplan för utbildning på forskarnivå
- Riktlinjer för utlysning av forskarutbildningsplats och antagning till utbildning på forskarnivå
- Riktlinjer för anställning av doktorand
- Individuell studieplan
- Anvisningar för individuell studieplan
- Riktlinjer för handledning
- Examinator inom utbildning på forskarnivå
- Riktlinjer för examination
- Dokument gällande slutförande av utbildning på forskarnivå

Det pågår ett arbete med revideringar och framtagning av nya dokument. Av våra samtal framgår att man upplever det skett en otrolig förbättring av styrdokumenterna de senaste två åren och att de nya styrdokumenterna bedöms fungera väl.

Det är FFN som har ansvaret för styrdokumenterna. Bim O projektanställdes bland annat för att bereda dessa ärenden för nämnden. Arbetsordningen har inneburit att man först har presenterat ett utkast till nämnden för diskussion. Efter bearbetning har ett förslag sedan

skickats ut på remiss till ledning, handledare och doktorander, varefter det slutliga förslaget till beslut utformats. De nya dokumenten beskrivs som mer avskalade och koncisa än de tidigare. Exempelvis är de nya antagningsriktlinjerna utformade enligt dessa principer.

Det finns en prioriteringslista för de dokument som ska revideras eller utvecklas och syftet är att man ska arbeta systematiskt utifrån den fastställda tidsplanen.

Handledarna upplever ett behov av att klargöra och förtydliga hela processen från antagning till examen och av ansvarsfördelningen under processens olika steg. Det arbete som pågår ses som mycket värdefullt. Exempel på områden som behöver förtydligas är examinatorsfunktionen. Den individuella studieplanen är man emellertid nöjd med.

Vår värdering

Vi konstaterar att den översyn och utveckling som sker av styrdokumenterna för forskarutbildningen är värdefull och att den sker på ett systematiskt sätt. Det är ett mycket betydelsefullt arbete med tanke på vikten av att det finns tydligt formulerat vad som gäller gemensamt i forskarutbildningsämnet idrottsvetenskap i förhållande till forskargruppernas varierande traditioner och inriktningar.

Handledargruppens synpunkter, det vill säga att översynen säkerställer att styrdokumenterna med önskvärd tydlighet preciserar kraven på processen från antagning till examination, framstår som en god ambition. Eftersom det är väsentligt att styrdokumenterna är väl förankrade i den egna organisationen och kulturen reser vi utifrån vår genomgång frågor baserade på vår genomgång av de aktuella styrdokumenterna som kan behöva hanteras vid denna översyn.

1. Allmän studieplan för utbildning på forskarnivå (Dnr Ö 2014/144)

- Den allmänna studieplanen behöver ses över med avseende på Högskoleförordningens §27: *”I en allmän studieplan ska följande anges: det huvudsakliga innehållet i utbildningen, krav på särskild behörighet och de övriga föreskrifter som behövs. Förordning (2010:1064).”*
Det saknas en tydlig referens till examensordningens mål för doktors- respektive licentiatexamen, men vi rekommenderar att examensordningens mål formuleras explicit i ASP. I nuvarande ASP saknas de mål för doktorexamen som uttrycks under examensordningens rubrik ”Värderingsförmåga och förhållningssätt”, dvs:
- visa intellektuell självständighet och vetenskaplig redlighet samt förmåga att göra forskningsetiska bedömningar, och
- visa fördjupad insikt om vetenskapens möjligheter och begränsningar, dess roll i samhället och människors ansvar för hur den används.”
- Det saknas vidare en beskrivning av kraven på behörighet och vad som gäller vid urval och antagning. Eftersom Idrottsvetenskap som disciplin är flervetenskaplig till sin karaktär och eftersom det är ett tämligen ungt ämne framstår det som särskilt väsentligt att kraven på grundläggande och särskild behörighet tydliggörs.

- Vi skulle även rekommendera att en ämnesbeskrivning av den typ som finns inlagd i den uppdragsbeskrivning vi erhållit inleder den allmänna studieplanen. Den ger en utmärkt beskrivning av hur GIH har tolkat begreppen idrott och idrottsvetenskap.
”Vid GIH definieras begreppet idrott som all fysisk aktivitet som genomförs med målet att främja hälsa och välbefinnande, prestation och estetisk upplevelse. Idrottsvetenskaplig forskning har studier av människan i rörelse som kunskapsobjekt och frågeställningarna ställer ofta krav på ett flervetenskapligt angreppssätt. Vid GIH gynnas detta av förekomsten av skilda forskningslinjer inom det humanistiska och samhällsvetenskapliga respektive medicinska och naturvetenskapliga kunskapsområdet.”
- De forskningsetiska frågorna är i ASP begränsade till den inledande kursen, Idrottsvetenskap I, baskurs, 7,5 hp. Vi rekommenderar att det även förs in ett forskningsetiskt inslag i kursen Idrottsvetenskaplig ämneskurs, 15 hp, som ska resultera i en forskningsplan.
- Vi rekommenderar att man i den allmänna studieplanen även behandlar vad som gäller avseende ”Handledning” och den individuella studieplanen (ISP) under utbildningen. ISP är ett väsentligt pedagogiskt redskap för den fortlöpande uppföljningen och kontrollen av utbildningens progression.
- Den allmänna studieplanen tydliggör kraven på både bredd och djup. Med tanke på de olika forskningsinriktningarna framstår det som väsentligt att innebörden och relevansen i kravet på bredd framgår tydligt i den introduktion som ges för de doktorander som antas.

2. Individuell studieplan (inkluderande anvisningar)

Vi har i denna punkt inkluderat den individuella studieplanen (ISP), de anvisningar som föreligger samt det urval av individuella studieplaner som vi fått oss tillsända.

- Den individuella studieplanen är som vi tidigare nämnt inte upptagen i den allmänna studieplanen. Vi menar att man med tanke på ISP:s betydelse för den kontinuerliga uppföljningen kunde utveckla ISP i följande avseenden.
 - Vi föreslår att förhållandet mellan examensordningens mål och olika inslag i forskarutbildningen tydliggörs. Med tanke på progression och kontroll av måluppnåelse kunde med fördel examensordningens olika mål bilda utgångspunkt även för den fortlöpande uppföljningen. Nu är det först när examensordningens mål är uppnådda, som dessa ska bockas av. Det finns en delrubrik i anslutning till redovisningen av kurser som anger ”Examensmål”. Men denna är inte ifylld för alla doktorander och förefaller härigenom inte tillmätas någon större betydelse.
 - Vi föreslår att internationella kontakter, konferenser förs upp som en egen punkt, med syftet att stimulera till utbildningens internationalisering. En sådan punkt är även relevant utifrån examensordningens mål.
 - Eftersom genomgången högskolepedagogisk utbildning enligt den version av den allmänna studieplanen vi utgått ifrån anges vara en förutsättning för att få undervisa vid GIH föreslår vi att den högskolepedagogiska utbildningen ges en egen etikett i den individuella studieplanen. I det urval av ISP vi erhållit är

det flera doktorander som har institutionstjänstgöring/undervisning utan att någon högskolepedagogisk utbildning är angiven.

- Vi föreslår att innehållet och omfattningen i den eventuella institutionstjänstgöring som ingår preciseras. Det är ur doktorandens perspektiv väsentligt att detta innehåll harmonierar med den egna inriktningen på forskarstudierna. I de individuella studieplaner vi tagit del av är den parallella aktiviteten (en rubrik som ej står i överensstämmelse med anvisningarna) väldigt summariskt behandlad.
- Vi föreslår att det införs en bedömning från doktoranden av de egna insatserna och av den handledning som erhålls. Dessa uppgifter är betydelsefulla om det uppstår problem under forskarutbildningen.

3. Riktlinjer för utlysning av forskarutbildningsplats och antagning till utbildning på forskarnivå (GIH 2018/470)

Riktlinjerna för utlysning av forskarutbildningsplats och antagning till utbildning på forskarnivå är det dokument som senast varit föremål för en översyn och beslut. Här föreligger en del av den informationen om behörighet och antagning vi ovan menar saknas i den allmänna studieplanen. Det aktuella dokumentet bedömer vi vara genomarbetat och ger goda förutsättningar för en rättssäker och kvalitativt hög antagningsprocess. Vi har några smärre kommentarer om dokumentet enligt följande.

- GIH har valt att inte precisera den särskilda behörigheten och istället att i riktlinjerna hänvisa till doktorandens tidigare visade ”förtrogenhet med för avhandlingsämnet relevanta förkunskaper inom området idrott, fysisk aktivitet och hälsa”. Vad som menas med avhandlingsämnet kan härigenom variera från fall till fall med tanke på idrottsvetenskapens olika inriktningar vid GIH. Den särskilda behörigheten i den allmänna studieplanen avser forskarutbildningsämnet idrottsvetenskap och den valda strategin öppnar för en betydande innehållslig variation när det gäller antagna doktoranders förkunskaper i och förtrogenhet med själva forskarutbildningsämnet. Den valda strategin gör basblocket i forskarutbildningsämnet idrottsvetenskap högst betydelsefullt.
- I avsnittet om ”Ansökningshandlingar” anges ”i förekommande fall projektplan”. Med tanke på urval och möjligheter att ge handledning menar vi att man borde överväga om inte kravet på projektplan skulle anges gälla generellt. En projektplan kan både ge underlag för en bedömning av hur kvalificerad en sökande framstår och göra tydligt vilken eller vilka handledare som kan vara aktuella. I en öppen utlysning kan det bara utifrån tidigare meriter inte vara självklart vilken eller vilka handledare som ska adjungeras till den bedömargrupp som ska föreslå antagning.
- Med tanke på att det numera är ett antal personer som både antagits till och examinerats från lic-forskarskolor inom det idrottsvetenskapliga och didaktiska området kan man behöva en särskild punkt som innehåller anvisningar för hur man förfar med antagning och tillgodoräkningen av doktorander som redan har en licentiatexamen. Det gäller exempelvis hur

licentiatuppsatsen ska hanteras i förhållande till den planerade doktorsavhandlingen.

4. *Examinator inom utbildning på forskarnivå (GIH 2018/95)*

I anvisningarna förekommer två olika examinatorfunktioner. En kursexaminator ska utses för varje kurs inom utbildningen på forskarnivå. Vidare ska en doktorandexaminator utses, som enligt anvisningarna ”säkerställer kvaliteten på kursdelen av utbildningen. Doktorandexaminator är också examinator för de kurser på forskarnivå för vilka särskild examinator inte har utsetts.” Vidare står: ”Det är doktorandexaminatorn, i samråd med handledarna, som fattar beslut om att tillgodoräkna kurser på avancerad nivå och kurser från andra lärosäten i examen.”

Vi kan konstatera att innehållet i dessa anvisningar inte är konsistent med anvisningarna gällande den individuella studieplanen. Där anges att det är FFN som godkänner tillgodoräkningen, medan utbildning vid andra lärosäten godkänns av doktorandexaminatorn. Vidare har doktorandexaminatorn inte undertecknat några av de individuella studieplaner vi tagit del av.

Vid samtalen med ledning och handledare förefaller innehållet i doktorandexaminatorsfunktionen något flytande. Snarare uppfattas huvudhandledaren vara den som har uppgiften att ansvara för den samlade kursdelen i forskarutbildningen. Det är också huvudhandledaren som skriver under ISP. Vid samtalen med ledningen framgår att doktorandexaminatorsfunktionen är på väg ut ur systemet. En konsekvens av detta blir att huvudhandledaren blir den som har det samlade ansvaret för en doktorands hela utbildning. Vi rekommenderar att dessa förhållanden tydliggörs och arbetas in i riktlinjerna.

5. *Riktlinjer för handledning (GIH 2018/94)*

Riktlinjerna för handledning har nyligen reviderats och blivit föremål för beslut. Dokumentet är enligt vår bedömning väl genomarbetat och vi har endast en mindre kommentar. Det sägs i dokumentet att ”Forskningshandläggaren är sammankallande för ett forum för handledare där diskussioner och kompetensutveckling sker.” Vi har förstått att detta forum egentligen är GIH:s handledarkollegium som leds av FFN:s vice ordförande. I handledarkollegiet ingår samtliga lärare med handledningsuppdrag. Det är enligt vår bedömning angeläget att frågor som rör forskarutbildningens och handledningens kvalitet kontinuerligt blir föremål för behandling, varför vi föreslår att handledarkollegiet träffas mer frekvent än en gång per termin.

6. *Riktlinjer för examination (GIH 2018/91)*

Riktlinjerna för examination är antagna vid FFN under 2018 och således nyligen genomgångna. Dokumentet är enligt vår mening väl genomarbetat, och vi har endast några smärre kommentarer.

- Vi har ovan kommenterat inkonsekvensen beträffande vem det är som svarar för tillgodoräkningen. I dessa riktlinjer anges handledare och doktorand som

beredande och FFN som beslutande. I riktlinjerna för examinator anges doktorandexaminatorn som ansvarig.

- Det finns inte något planeringsseminarium inskrivet. Ett sådant kan ha en väsentlig pedagogisk funktion för övriga doktorander men vara särskilt betydelsefullt för doktorander som antagits med en lic-examen.
- Såväl halvtids- som kvalitetsseminarium inför disputation framstår som väl genomtänkta. Vi skulle förorda även en beskrivning av hur man ska kvalitetssäkra arbetet för de doktorander som erhåller en avrådan tillsammans med förslag på vad som ska kompletteras eller förändras.
- Doktorandernas roll vid de båda kvalitetsseminarierna kunde lyftas fram. Examensmålet som innebär att bidra till andras lärande kan vara utmärkt att ha som utgångspunkt för att doktoranderna också medgranskar. De kan exempelvis få till uppgift att inför seminariet granska en specifik del av det manuskript som är föremål för behandling och samordna sin granskning med huvudgranskaren.
- Examensmålen för doktorsexamen är uppräknade i dokumentet men inte motsvarande för licentiatexamen.
- Det framgår inte av anvisningarna hur det förhåller sig med reserver i betygsnämnden.
- Kan en lic-uppsats revideras? Så är fallet vid vissa lärosäten och man kan behöva tydliggöra vad som gäller.
- Handledarna efterfrågar en precisering av den grupp som examinerar i samband med disputation.

Ekonomiska villkor (interna och externa medel)

Förutsättningar

De ekonomiska villkoren för utbildningen på forskarnivå är avhängiga dels tilldelningen från Utbildningsdepartementet, dels hur framgångsrika GIH:s forskare är när det gäller att attrahera externa medel. Man har strävat efter att utforma ett system för fördelning av medel som leder till bra kvalitet i forskningen samtidigt som det upplevs vara någorlunda rättvist. För fördelning av resurser till antagning av doktorander har olika modeller prövats; doktorander har fördelats rättvist per inriktning, handledarna har fått skriva ansökningar och söka för ett särskilt område. Då har det handlat om helfinansiering av doktorander.

Det är FFN som svarar för budgeten för forskning och forskarutbildning. Denna ska godkännas av styrelsen, men så länge ramarna hålls lägger sig inte styrelsen i detaljerna i budgeten. FFN avsätter enligt ledningen 37 % av sin budget till forskarutbildningen. När det sedan gäller medel för doktorander, tillämpas en fördelningsmodell som innebär att forskare

som fått externa medel kan hos FFN ansöka om medfinansiering av en doktorand. Externfinansieringen måste täcka minst 50 % av kostnaderna.

Eftersom man valt en modell för fördelning och antagning av doktorander som innebär att FFN bidrar med resurser för antagning av doktorander till de forskare som erhållit externa medel, är tillskottet av externa medel oerhört betydelsefullt för forskarutbildningen. Man har enligt ledningen prövat olika modeller för fördelning av resurser till de inriktningar som föreligger, men för närvarande är det vad vi kan beteckna som en tillskottsmodell som tillämpas.

Ansvariga beskriver själva att modellen har sina begränsningar. Villkoren för att erhålla externa medel varierar mellan inriktningarna och härigenom finns förutsättningar för en form av Matteus-effekt, dvs att redan starka forskningsmiljöer riskerar att äta upp miljöer som har det svårare att attrahera externa medel. En modell som innebär att man ger resurser till de innehållsområden som forskare genererar externa medel till innebär också en långt gången decentralisering av den innehållsliga inriktningen. Det ställer krav på FFN att på innehållsliga grunder kunna ta ställning och prioritera, när de interna medlen inte räcker till de forskare som erhållit externa medel och som hos FFN sökt medel för doktorander. Samtidigt har modellen inneburit att andelen externa medel har ökat, varför det finns för- och nackdelar med densamma.

Vår värdering

Vi har konstaterat att GIH är framgångsrikt när det gäller att attrahera externa medel, vilket är betydelsefullt för en hållbar forskarutbildning. Det är inte vår sak att bedöma rimligheten i den andel medel som avsätts till forskarutbildning. Ur forskarutbildningens perspektiv är det angeläget att säkerställa en hållbarhet beträffande de ekonomiska villkoren, så att en kontinuerlig antagning kan säkerställas. Vid de granskningar av utbildning på forskarnivå som UKÄ har genomfört, har flertalet lärosäten som erhållit ett ifrågasättande av sin kvalitet kännetecknats av små miljöer med ett litet antal doktorander. För utbildningens kvalitet och för ett kontinuerligt kursutbud krävs också en kontinuerlig antagning av nya doktorander. De innehållsliga inriktningarna av forskarutbildningen kan även behöva preciseras både för att säkerställa tillräcklig kompetensförsörjning och goda forskarutbildningsmiljöer samt för att underlätta FFN:s arbete. Vi återkommer till detta under avsnittet om ”rekrytering av doktorander”.

Rekrytering av doktorander

Förutsättningar

Vi kan av den statistik som föreligger beträffande antagna och examinerade doktorander konstatera att sedan GIH erhöll tillstånd att ge utbildning på forskarnivå har 41 doktorander antagits. Av dessa har 20 doktorander examinerats. Det har årligen skett en kontinuerlig antagning av en mindre grupp doktorander, vilket inneburit att det ur doktorandernas perspektiv funnits studiekolleger under utbildningen.

Inriktningen mot pedagogik är den till antalet doktorander största miljön följd av de miljöer som i förteckningen beskrivs som fysiologi och rörelselära. Dessutom finns några doktorander inom idrottpsychologi/sociologi. I förteckningen är det alltså inte de organisatoriska inriktningarna som anges.

Det är FFN som ansvarar för utlysning och antagning av doktorander (rektor beslutar om utlysning). Man tillämpar numera en fördelningsmodell som innebär att forskare som fått externa medel hos FFN kan ansöka om medfinansiering av en doktorand.

Externfinansieringen måste täcka minst 50 % av kostnaderna. Olika modeller har prövats genom åren, men nuvarande modell har också syftet att bidra till att andelen externa medel ökar.

Formerna för rekrytering och antagning är beskrivna i dokumentet *”Riktlinjer för utlysning av forskarutbildningsplats och antagning till utbildning på forskarnivå”* (GIH 2018/470). Utlysning sker normalt en gång per år med tänkt studiestart vid höstterminens början. I dokumentet beskrivs behörighetskrav, finansieringsformer, formerna för utlysning, de ansökningshandlingar som krävs samt hur urval och antagning sker. Dokumentet tar även upp frågor om jäv och jämställdhet samt informerar om den handledning som ingår i utbildningen.

Det ska ske en öppen utlysning i enlighet med högskoleförordningens krav. De ansökningshandlingar som ska bifogas ansökan ska både styrka behörigheten och visa förmågan att tillgodogöra sig utbildning på forskarnivå. Det senare innebär tidigare uppsatser, en CV, intyg om externfinansiering och i förekommande fall projektplan.

Behöriga sökande bedöms och rangordnas av en bedömargrupp, som FFN utser. ”I denna grupp ingår representanter från FFN, inklusive doktorandrepresentant. Vid utlysningstillfället adjungeras även tilltänkt huvudhandledare för det aktuella doktorandprojektet samt en intern eller extern bedömare om behovet finns.”

De kriterier som ska användas vid bedömningen är fastställda av FFN:

- förtrogenhet med för avhandlingsämnet relevanta förkunskaper inom området idrott, fysisk aktivitet och hälsa,
- teoretisk medvetenhet samt förtrogenhet med adekvata metoder,
- analytisk förmåga,
- förmåga till kritiskt tänkande och problemformulering,
- skriftlig och muntlig kommunikativ förmåga,
- förtrogenhet med etiska problemställningar.

Vår värdering

När det gäller fördelning av resurser för rekrytering har vi konstaterat att den modell som valts från FFN varit under diskussion. Det föreligger som en följd av modellen naturligt nog en konkurrenssituation mellan de olika forskargrupperna. Nuvarande modell innebär också att när forskare erhåller stöd för olika projekt, är det snarare forskarnas projektinriktning som avgör inom vilka områden doktorander rekryteras. Med tanke på att det är ett betydande antal forskargrupper, vilka i sin tur kan ha olika förutsättningar för att generera externa medel, framstår det som riskfyllt med tanke på forskarutbildningens betydelse för kompetensförsörjning att ensidigt låta denna modell styra fördelningen av medel.

Vid samtalet med ledningen fördes fram ett alternativ med tydligt definierade och beslutade innehållsområden, vilket skulle underlätta för kompetensförsörjning och tydliggöra inom vilka områden det behövs nya doktorander. Då skulle även varje inriktning kunna bestämma själv vilka handledare som utses och vilken inriktning enskilda doktorandprojekt ges. Vi hade uppfattat att enheternas tematiska inriktningar svarade mot denna indelning. Enligt vår bedömning förefaller det vara ett alternativ man av flera skäl borde gå vidare med. Samtidigt är den modell som används rimlig, inte minst eftersom man exempelvis från Centrum för idrottsforskning fram till 2019 har kunnat ansöka om explicita medel för doktorander, vilka förutsatt en kompletterande intern finansiering. En möjlighet vore att kombinera dessa två modeller.

När det gäller formerna för rekrytering av doktorander preciseras dessa i *Riktlinjerna för utlysning av forskarutbildningsplats och antagning till utbildning på forskarnivå (GIH 2018/470)*. Vi konstaterar att det är en genomarbetad procedur som beskrivs. De kriterier som utgör grund för antagning framstår som rimliga utifrån högskoleförordningens krav på visad förmåga att tillgodogöra sig utbildning på forskarnivå. En projektplan ska bifogas i förekommande fall, vilket utifrån nuvarande finansieringsmodell torde gälla samtliga sökande.

En preliminär projektplan som baseras på de kriterier som ligger till grund för bedömningen utgör enligt vår mening ett värdefullt tillskott till tidigare uppsatser eller publiceringar och är också ett väsentligt underlag för eventuella intervjuer.

Doktoranderna har i den utvärdering som genomförts (Roe & Rosén, 2018)⁷ kommenterat antagningsprocessen, och de doktorander som antagits senare förefaller vara mer nöjda med hur antagningen fungerat än tidigare doktorander. Det informativa inslaget om vad forskarstudierna innebär, vilka krav och förväntningar som föreligger samt vad det innebär att vara anställd som doktorand är sådant man vill få vetskap om tidigt. När det gäller själva antagningen framgår att vissa doktorander antagits efter intervju, men inte alla. Vid samtalen med doktoranderna framkom också synpunkter att den administrativa hanteringen av den anställning som följer på antagningen kan effektiviseras.

Sammanfattningsvis bedömer vi formerna för rekrytering, urval och antagning vara väl genomarbetade och grundade. Vi föreslår att en preliminär projektplan ingår som ett generellt underlag i ansökningshandlingarna, och att man säkerställer att de doktorander som antas i samband med introduktionen till forskarstudierna erhåller tydlig information om vad anställningen som doktorand innebär, vilka förväntningar som finns och de villkor som råder för doktorander under forskarutbildningen.

⁷ Roe, D. & Rosén, J. (2018). Doktorandmiljön vid Gymnastik- och idrottshögskolan. GIH: Intern rapport.

3. HANDLEDARE OCH HANDLEDNING

Handledarkompetens

Förutsättningar

Det finns 18 handledare för de 21 doktorander som för närvarande är anställda enligt de listor vi fått. Fyra handledare är professorer, nio är docenter och resterande sex är lektorer. Den tydligaste inriktningen på professorer och docenter är biomekanik, fysiologi och pedagogik. Bland docenterna finns två i psykologi /idrottspsykologi. Det finns 14 externa handledare på listan, flertalet professorer och från andra svenska lärosäten men även några utländska (Norge, England Australien). Sex post doc finns även med på listan över aktuella handledare. De externa handledarna har inriktning fysiologi, biomekanik men också kardiologi, psykiatri, psykologi, social teori och idrottsmedicin. De flesta handledare har *en* doktorand inskriven på GIH. Undantagen är två professorer i biomekanik, och pedagogik som vardera har 4–5 doktorander. Det finns också flera externa handledare i fysiologi och psykologi involverade som huvudhandledare.

Sammanfattningsvis så finns det en god och relevant handledarkapacitet vid GIH som kompletteras med externa handledare där den interna kompetensen inte riktigt är tillfyllest. Det ger en bild av en miljö som genom sin diversifiering också blir sårbar och känslig för förändringar något som man är väl medveten om.

Formellt (enligt styrdokumentet Riktlinjer för handledning, Dnr 2018/94) ska alla handledare ha handledarutbildning, och huvudhandledare ska vara professor eller docent.

Handledarutbildning kan forskare och lärare antingen få på Karolinska Institutet eller vid Stockholms universitet. Detta tycks fungera väl och handledarna uppskattar även att kurserna inte hålls på det egna lärosätet utan ger möjligheter till nya kontakter och nätverk. Det upplevs också lättare att där kunna ta upp eventuella handledningsproblem, då det kan bli känsligt eller alltför personligt att göra det inom GIH.

Vid mötet med handledarna diskuteras behovet av fler handledare, både för möjligheten att meritera sig för att bli professor och för meritering av lektorer. För att bli professor krävs på många håll att man varit huvudhandledare och gärna också följt en doktorand till examen. Det innebär att det inte behövs några extra incitament för att vilja vara handledare. Det beskrivs som hård konkurrens om den uppgiften särskilt när det gäller fördelningen av interna medel för doktorander. Här betonas behovet av jämställdhet. Det har varit en manlig dominans bland

handledarna som har försvårat kvinnornas karriärutveckling. Under senare år har dock denna fråga diskuterats och det pågår en förändring enligt handledarna.

När det gäller *kompetensutveckling* för lärare och forskare finns tid avsatt, dels för alla anställda (120 timmar), dels prestationsbaserat och dels kan man få ytterligare tid för forskning om man har externa medel. Kompetensutveckling blir ofta något som tas på en del av forskningstiden. Lärare måste dock ha minst 35% kvar för undervisning. Professorer har forskningstid i tjänsten. Genom att varje doktorand handleds av ett team (2-3 handledare) ger detta möjligheter för mindre erfarna handledare att få handledaruppdrag och få samarbeta med en mer erfaren kollega. Härigenom fungerar även teamet som kompetensutveckling för mindre erfarna handledare. Detta område verkar fungera tillfredsställande.

Formellt finns det kommunikationskanaler för handledarnas *Inflytande och delaktighet*. Det finns representanter för forskarna i FFN och dessutom finns ett handledarkollegium. Vid samtalet med handledarna framkommer dock att det finns brister i hur delaktigheten praktiskt fungerar exempelvis när det gäller att utse handledare för nya doktorander, där processen inte alltid upplevs som öppen och rättvis.

Av doktorandenkäten (Roe & Rosén, 2018) framgår att de flesta är nöjda med handledningen. Vid samtalet med doktoranderna framgår att det kan finnas olikheter mellan stora och små forskargrupper i detta avseende. Genomgående beskrivs dock arbetet i projekten som stimulerande och utmanande. I några fall har det funnits problem, som även framkom i doktorandenkäten, och som kunnat lösas. Det finns rutiner för att ta upp problem, men ansvarsfördelningen upplevs inte alltid vara tydlig mellan enhetschef och handledare. Det framkommer även exempel på att det kan vara svårt att få byta handledare eller ersätta någon som slutat när handledargruppen på GIH är begränsad. Detta är något som behöver diskuteras, eftersom det blir en stor orsak till stress för tidspressade doktorander. Endast 12 av 21 doktorander har svarat på enkäten vilket är en begränsning och gör resultaten lite osäkra.

Vår värdering

Sammanställningen ger en bild av forskningsinriktning och kompetensnivå bland aktiva forskare. Inför beslutet om inriktningen i nästa forskningsstrategi kan man här få indikationer på rekryteringsbehov. Exempelvis kan man överväga behovet av en professor i

idrottspsykologi / psykologi. Troligen behövs också särskild planering för disputerade lektorer som behöver handledningserfarenhet men inte kunnat vara huvudhandledare. Här finns behov av en strategi och eventuellt inrättande av meriteringstjänster för docenter och för lektorer. Strategiskt karriärstöd från GIH för att öka antalet kvinnliga professorer är också något som borde övervägas.

Vi får en bild av hög kompetens bland GIH:s forskare. Det är emellertid inom vissa områden relativt små grupper vilket gör miljön sårbar. Detta framgår tydligt när någon huvudhandledare med lite ovanlig inriktning slutar, då det blir svårt att ersätta den personen. Fördelningen av handledaruppdrag behöver enligt vår mening diskuteras och göras mer transparent. Problem som framkommer gäller dels möjligheter till meritering och dels konkurrens om att få vara handledare för doktorander. Det framgår vid samtalet med handledarna att detta har varit anledning till irritation i handledargruppen och mellan forskargrupperna. Troligen sammanhänger det med oklarheter i rutinerna för rekrytering av doktorander. Det framstår som viktigt att handledare från flera grupper deltar i seminarier och aktiviteter som involverar forskare och doktorander från flera grupper för att få ett bättre samarbetsklimat. Planering av större projekt med flera doktorander som tidigare föreslagits kan även bidra till detta.

4. KURSER OCH KURSUTBUD

Förutsättningar

Enligt den allmänna studieplanen utgörs utbildningen till doktorsexamen av 240 högskolepoäng, av vilka avhandlingen motsvarar 180 högskolepoäng och resterande 60 högskolepoäng fördelas på olika typer av kurser. För doktorsexamen utgör den obligatoriska kursdelen 30 högskolepoäng och för licentiatexamen 22,5 högskolepoäng. De obligatoriska kurserna är:

- Idrottsvetenskap I: baskurs 7,5 högskolepoäng, som inkluderar:
 - Vetenskapsteori
 - Idrottsvetenskapens och den idrottsrelaterade forskningens framväxt,
 - Forskningsetik
 - Vetenskapligt skrivande och informationskompetens
 - Idrottsvetenskaplig kommunikation.
- Idrottsvetenskap II: aktuell idrottsvetenskaplig forskning, 7,5 högskolepoäng
 - Översikt av aktuella idrottsvetenskapliga frågeställningar
 - Idrottsvetenskaplig forskning inom områdets olika inriktningar, nationellt och internationellt,
 - Forskningsmetoder inom idrottsvetenskap (olika inriktningar).
- Idrottsvetenskaplig ämneskurs. 15 högskolepoäng för doktorsexamen; 7,5 högskolepoäng för licentiatexamen
 - Fördjupning inom det kunskapsområde som omfattar den planerade avhandlingen.
 - Kursen ska resultera i en skriftlig presentation av en forskningsplan för projektdelen i den planerade avhandlingen.

Grundkravet för övriga kurser är att de har en godkänd kursplan och att examination med godkänt resultat har dokumenterats.

Kursdelen av forskarutbildningen är ett problematiskt område som doktoranderna särskilt tar upp. I utbildningen ska ingå 30 hp obligatoriska kurser och 30 hp valbara kurser. Dessa kan vara på avancerad eller forskarnivå, men det framgår inte hur många poäng som kan tillgodoräknas från avancerad nivå.⁸ Detta är en fråga som UKÄ brukar ta upp eftersom det

⁸ Det är högskolan som enligt 6 kap. 8 § högskoleförordningen ska pröva om tidigare utbildning eller yrkesverksamhet kan godtas för tillgodoräknande. Själva tillgodoräknandet ska examinator besluta om (UKÄ, 2014:5. Tillgodoräknande i utbildning på forskarnivå. – uppföljning med nationell statistik och intervjuer med lärosäten.)

handlar om progression för doktorander. Deltagande i seminarier eller högskolepedagogisk kurs kan också ge poäng.

En lång rad doktorandkurser utöver de obligatoriska erbjuds enligt information på hemsidan. Det är främst metodkurser, t ex lab-kurser av olika slag, kvalitativ metod men ingen i statistik vilket enligt doktoranderna är ett behov som många har. Kurser som doktoranderna behöver som inte ges av GIH måste sökas på andra lärosäten. Av listan över kurser på hemsidan framgår att det exempelvis även saknas kurser i psykologi som flera doktorander kan behöva, t ex kognition.

När det gäller de idrottsvetenskapliga kurserna beskrivs de mycket kritiskt både vid vår intervju och i doktorandenkäten ”inte relevant för avhandlingen” och med låg kvalitet. För oss framgår det tydligt att det behövs en översyn av det egna kursutbudet och främst de obligatoriska doktorandkurserna. En synpunkt från doktoranderna är att kursen i idrottsvetenskap är så bred för att täcka in hela ämnet så att det blir ytligt och ointressant. Samtidigt behöver dessa ges legitimitet av de olika forskargrupperna med tanke på att forskarutbildningen ska innehålla såväl bredd som djup i forskarutbildningsämnet.

Vår värdering

Problemen som doktoranderna beskriver och som handledarna verkar vara väl medvetna om gäller dels de obligatoriska kurserna i idrottsvetenskap, dels tillgång till och information om andra relevanta kurser som kan läsas på andra lärosäten.

När det gäller innehållet i de idrottsvetenskapliga kurserna och otydligheten som beskrivs så kan det sammanhålla med otydligheter i ämnesbeskrivningen som tidigare beskrivits. De obligatoriska kurserna ska ju idealt innehålla centrala delar i ämnesbeskrivningen.

Här är det förstås viktigt med en fördjupad dialog med doktoranderna för att få en tydligare bild av orsakerna till missnöjet. Introduktionskurser har ofta en tendens att bli breda och översiktliga och som ny doktorand är det inte lätt att veta vad som är viktiga inslag i forskarutbildningen. Här skulle en alumniundersökning kunna bidra med information om hur doktoranderna ser på kursens innehåll och värde i efterhand när de börjat arbeta.

Tillgång till valbara fördjupande kurser är ett problem som GIH delar med andra mindre lärosäten. För doktorandernas progression och lärande är detta ett viktigt område som UKÄ tar upp. Här behöver doktoranderna råd och stöd för att hitta relevanta kurser. De beskriver också en otydlighet när det gäller vem som ska godkänna att en valbar kurs är relevant, handledare eller examinator. Det skulle vara en fördel om GIH kunde ha avtal om samarbeten med andra

lärosäten så att doktoranderna lättare kan hitta kurser t ex i statistik med KI eller med psykologiska institutionen i Stockholm eller Södertörn (kurser i statistik, idrottspsykologi)? Kurser utomlands t ex Oslo?

Vi föreslår att man i de idrottsvetenskapliga kurserna fokuserar på den pågående forskning som GIH verkligen har expertis i och inte försöker täcka in ämnets hela bredd. Eventuellt kan den idrottsvetenskapliga ämneskursen på 15 hp användas till att integrera doktoranderna i miljön genom att de får träffa professorer och docenter som är viktiga för GIH:s profil och där doktorandernas egna ämnen hör hemma. De kan då få feedback på sin egen forskningsplan i en mångvetenskaplig grupp. Ett annat alternativ är att minska ner den individuella kursen till 7,5 hp och öka på någon av de andra. Det är lite svårt att förstå det stora missnöjet – men det är uppfordrande för lärarna och forskarna att lösa problemen.

5. DOKTORANDER

Villkor för att genomförande utbildningen

Det är flera faktorer som lägger grunden för doktorandernas möjligheter att genomföra forskarutbildningen på utsatt tid och förbereda dem för arbetslivet. Det handlar bland annat om tydligt kommunicerade förväntningar, en gedigen plan för avhandlingsarbetet, handledning och stöd från forskningsmiljön, tillräcklig ekonomi för projektet, goda förutsättningar att genomföra kursdelen av utbildningen, tillgång till medel för att delta i konferenser, en relevant institutionstjänstgöring och möjligheter till doktorandutbyte. Flera av dessa villkor är väl ombesörjda och realiserade, och endast vissa frågor behandlas nedan.

Tydliga förväntningar. I många sammanhang kan ett ömsesidigt klagörande av vilka förväntningar de olika parterna har på varandra vara avgörande för genomförandet. Det handlar om de förväntningar som handledaren har på doktoranden när det gäller till exempel omfattningen i det arbete som krävs för att samla in uppgifter, om den tid som krävs för att skriva, om att vara beredd på vistelser utomlands, tidspress och deltagande i institutionella åtaganden. Det handlar också om de förväntningar som doktoranden har på handledaren och miljön. Av rapporten om doktorandmiljön vid GIH framgår att flertalet doktorander upplever en stor stress under forskarutbildningen⁹. Att ta en doktorsexamen innebär en stor utmaning och man kommer att möta perioder av stress, men ett tydliggörande av de ömsesidiga förväntningarna kan förmodligen förhindra något av detta.

Ekonomi. Doktoranderna har en ”ryggsäck” som utgörs av 10 000 kronor per år. Dessa medel kan de använda fritt för resor och inköp av böcker, programvara etc. Dessutom finns det möjligheter att ansöka om internationaliseringsmedel – för att delta i konferenser och besöka andra utbildningsinstitutioner. Av samtalen att döma verkar det som om doktoranderna inte är helt klara över villkoren för dessa båda finansieringskällor.

Valbara kurser. När det gäller valbara kurser ges flera kurser vid GIH, och det finns möjligheter att ta kurser vid andra lärosäten - exempelvis på Karolinska Institutet. GIH-doktoranderna gör emellertid gällande att kurserna vid KI ofta är fulltecknade av KI:s egna

⁹ Roe, D. & Rosén, J. (2018). Doktorandmiljön vid Gymnastik- och idrottshögskolan. GIH: Intern rapport.

doktorander. Därför uttrycker man ett stort behov med att få hjälp med att få klarhet i vilka kurser som är tillgängliga vid andra institutioner och godkända på forskarnivå vid GIH och som därmed är möjliga för doktoranderna vid GIH att inkludera i sin utbildning.

Institutionstjänstgöring. Doktoranderna har fyra års heltidsstudier på sig för att slutföra sin forskarutbildning. De har även möjlighet till 20 % institutionstjänstgöring, vilket innebär att tiden för forskarstudierna utsträcks till fem år. Doktoranderna uppmanas att utnyttja dessa möjligheter och man är i stort nöjd med hur detta fungerar. Samtidigt kan institutionstjänstgöringen av doktoranderna upplevas som en extra press. Därför är inte alla doktorander intresserade av att utnyttja denna möjlighet. Ur doktorandernas perspektiv är det också angeläget att institutionstjänstgöringen rimmar väl med den egna kompetensen och inriktningen och inte bara utgör ett medel för att lösa kursansvarigas bemanningsproblem. Av samtalen att döma verkar det vara upp till varje enskild huvudhandledare om man bevakar att institutionstjänstgöringen blir rimlig för den egna doktoranden.

Vi menar att doktorander som använder en del av sin tid till institutionstjänstgöring får bredare erfarenheter, vilket är betydelsefullt som förberedelse för arbetslivet – inte minst om man har ambitionen att bli anställd inom högskolan. Därför föreslår vi GIH att systematisera institutionstjänstgöringen ytterligare, både vad gäller krav i omfattning och innehåll samt förtydliga vad tjänstgöringen faktiskt kan betyda för deras CV, och att villkoren för institutionstjänstgöringen bör tydliggöras i samband med introduktionen till forskarstudierna. Det bör i dessa avseenden råda likvärdiga villkor för doktoranderna inom de olika forskargrupperna. Förslagsvis kan det vara huvudhandledarens ansvar att bevaka att institutionstjänstgöringen blir ett tillskott till forskarutbildningen och inte äventyrar densamma.

Internationalisering. GIH har följande vision och övergripande mål formulerade i sin forskningsstrategi:

GIH ska enligt dess övergripande mål och vision vara ett nationellt nav och en internationellt framstående högskola för forskning och utbildning inom området idrott, fysisk aktivitet och hälsa.

För internationalisering finns det ur doktorandens perspektiv två ekonomiska resurspotter; en för konferenser och en för att möjliggöra en forskarvistelse vid andra institutioner eller för att bjuda in andra forskare. Medel kan sökas från FFN. Det finns också ett Erasmus-avtal som kan tillämpas. GIH har ansträngt sig för att göra det möjligt för internationella kandidater att ansöka till forskarutbildning vid GIH. Exempelvis har vid två av ansökningsomgångar 75%

av de sökande kommit från andra länder. Detta menar vi är utmärkt, men målet är också att svenska doktorander ska komma ut till andra institutioner. Vi tror att det kan vara mycket fruktbart för GIH och inte minst för den enskilda doktoranden att få möjlighet till internationella utbyten.

För att realisera visionen föreslår vi ett ökat fokus på internationalisering och att det fastställs tydliga mål för doktoranderna och möjligheter att realisera dessa, som är förankrade i ledningen. Att delta i konferenser är i sig inspirerande, men att tillbringa en tid vid andra utbildningsinstitutioner kan ge unika erfarenheter för doktoranderna. Doktoranden måste ha tillräckligt ekonomiskt stöd och man måste ta hänsyn till doktorandens sociala situation.

Inkludering i miljön

Förutsättningar

En öppenhetskultur med god förståelse för institutionen och respekt för olika ämnesdiscipliner och forskargrupper är viktigt för att bra miljö ska skapas. En sådan miljö skapas inte av sig själv, det behövs tydliga signaler både från högsta ledningen och från mellanchefer att detta är viktigt. GIH har flera forskningsenheter och forskargrupper med betydande variation i storlek. Vårt intryck är att doktoranderna känner sig väl inkluderade i miljön i den enskilda forskargruppen. Doktoranderna har möjligheter att påverka och rapporterar om stor grad av öppenhet på gruppnivå. Samarbete över gränserna till enheter / forskargrupper tycks emellertid vara begränsat. Detta kan leda till stuprörstänkande. Enskilda forskargrupper har regelbundna möten och seminarier (då och då med inbjudna externa forskare), "journalclubs" och organiserar möten även utanför GIH. Andra grupper har inte det.

Vår värdering

Vi tror att organisering av olika typer av gemensamma möten är en viktig del för att integrera doktoranderna. Förutom att det kan vara centralt för integreringen är det också inspirerande och utvecklande för handledare och lärare. Enheter som består av få personer kan organisera mötet tillsammans med andra grupper för att få till stånd sådan verksamhet. Det är en utmaning att organisera och upprätthålla en kultur som främjar denna typ av gemensamma möten och det behövs stöd och tydliga signaler från enhetsledningen.

Fysisk och psykosocial miljö. Doktoranderna har oftast sin arbetsplats på GIH, men några sitter också på Karolinska Institutet. Det finns enligt doktoranderna ett krav på att de ska finnas på plats vid GIH under arbetstid för att bidra till miljön, men det tycks också finnas frihet och flexibilitet. En tydlig utmaning för flera är att det sitter för många i samma rum och det bromsar takten i deras eget skrivande. Upp till 5–6 personer är inte gynnsamt utan upplevs tvärtom som hämmande. Det framgår att flera väljer att sitta hemma för att kunna koncentrera sig och skriva. Detta är förstås inte bra för miljön på GIH.

Doktorander med familjer och som bor i Stockholm saknar inte sociala aktiviteter utöver det som finns på jobbet. Däremot anser inflyttare och internationella doktorander att det är minimalt med sociala aktiviteter och saknar detta. Det gäller kanske inte alla men det är viktigt att vara uppmärksam på risken för ensamhet och vantrivsel av dessa skäl.

Inflytande och delaktighet

Förutsättningar

Doktoranderna vid GIH har inte något formellt doktorandråd, även om det vid samtalen talas om ett sådant. De är emellertid formellt representerade i FFN genom två doktorander. Vid FFN:s möten finns en stående punkt, där doktoranderna kan ta upp sina aktuella frågor. Då har de möjlighet att ge synpunkter exempelvis på frågor som rör kvalitetssäkring av forskarutbildningen. Dessutom finns det möjligheter att ta upp olika frågor som rör doktorandmiljön. I samband med doktorandsseminarier har doktoranderna även möjlighet att ta upp frågor med ordförande i FFN och med utbildningsledaren. Så det finns två mötesplatser där doktoranderna kan utöva inflytande. Utöver detta är doktoranderna i liten utsträckning representerade i GIH:s övriga organisation.

Vår värdering

Doktorandernas formella möjligheter till inflytande och delaktighet realiserar främst genom att doktorander är representerade i FFN. Där upplever doktorandrepresentanterna att man blir lyssnad till och att man tar deras synpunkter på allvar. I övrigt är inflytandet mer informellt genom seminarier och kontakter med ansvariga. För att ge ytterligare möjligheter till inflytande och delaktighet föreslår vi:

- Att en av studentplatserna i GIH:s högskolestyrelse avdelas till doktorander,

- Att doktoranderna uppmuntras att ta institutionella uppdrag (i nämnder, beredningsgrupper eller dylikt)
- Att ett formellt doktorandråd inrättas.

Jämställdhet

Förutsättningar och värdering

Jämställdhet med avseende på kön upplevs vara väl beaktat i samband med rekrytering och anställning av doktorander, vid representation i FFN och vid bedömning av avhandlingsarbetet. Samtidigt kan det vara väsentligt att vidga jämställdhet även till likvärdighet och jämlikhet som utgörs av många andra aspekter, såsom etnicitet, sexuell läggning och religiös tillhörighet. I arbetsmiljöundersökningen (Roe & Rosén, 2018) rapporteras några fall av diskriminering till följd av etnicitet och ålder liksom ett fall av sexuella trakasserier. Vid våra samtal framgick att dessa problem hanterats omgående, och att doktoranderna informerats om hur de ska gå tillväga om de blir utsatta för sexuella trakasserier eller diskriminering. Detta tyder på en hög handlingsberedskap för dessa typer av problem. Det är också ett område man forskningsmässigt är väl förtrogen med.

Arbetslivet ur doktorandernas perspektiv

Förutsättningar och värdering

På webbplatsen vid GIH, som informerar om utbildningen på forskarnivå sägs:

"Under utbildningen får du lösa problem självständigt och du förbereds för en yrkeskarriär inom högskolevärlden, näringslivet eller den offentliga sektorn."¹⁰

Forskarutbildningen måste därför förbereda för arbetslivet. Naturligtvis är det få som kan vara garanterade arbete direkt efter doktorexamen, men möjligheterna är många, såväl inom den akademiska, offentliga som privata sektorn. Av våra samtal framgick att många doktorander är helt inriktade på att försöka bli anställda vid GIH efter examen. Rapporten om doktorandmiljön vid GIH (Roe & Rosén, 2018) visar också att flera av doktoranderna är oroliga för att bli arbetslösa efter att de erhållit doktorexamen. Siffror från Norge visar emellertid att det bara är cirka 20 procent av dem som disputerar som hamnar i akademien,

¹⁰ <https://gih.se/FORSKNING/Utbildning-pa-forskarniva/>

medan övriga får kvalificerade anställningar inom andra sektorer. Detta måste och bör förstås av doktoranderna. Samtidigt verkar det som att doktoranderna saknar karriärsamtal och vägledning inför övergången till arbetslivet och om vilka möjligheter som finns till arbete efter doktorsexamen. Vi föreslår därför följande:

- Det bör erbjudas karriärvägledning för alla doktorander.
- Vi tror att det kan vara klokt att göra en systematisk inventering av var i arbetslivet de enskilda doktoranderna erhållit anställning. Detta bland annat för att visa vilka möjligheter doktoranderna har att få arbete.

6. KVALITETSUPPFÖLJNING

Kvalitetsuppföljning har vi delat in i två avsnitt. I det första avsnittet behandlar vi uppföljningen av doktorandernas studieprestationer, progression och resultat. I det andra behandlar vi uppföljning av utbildningens kvalitet, såväl formativt som summativt.

Doktorandernas progression och resultat

Förutsättningar

Doktorandernas generella progression dokumenteras i den individuella studieplanen och blir föremål för behandling i Handledarkollegiet en gång per år. Vi har ovan lämnat en del synpunkter på ISP, eftersom vi menar att den kunde bli än tydligare när det gäller den kontinuerliga uppföljningen av examensordningens mål. ISP fångar heller inte upp explicit doktorandernas synpunkter på hur utbildningen fortskrider. Handledarna är annars i stort sett nöjda med den individuella studieplanens funktion.

Doktorandernas vetenskapliga progression följs upp genom kvalitetsseminarier under avhandlingsarbetet. I den första gemensamma kursen ska en forskningsplan formuleras, som examineras av kursexaminator. Sedan följer ett halvtidsseminarium med en extern granskare, och ett avslutande inför disputation med tre läsare.

Vår värdering

Vi har ovan konstaterat att det behöver klargöras vem som har det samlade ansvaret för att bedöma att doktoranden uppnått samtliga mål i examensordningen. Styrdokumentet ger lite olika besked därvidlag. Vi har också efterfrågat en större systematik i tydliggörandet vilken roll olika inslag har i förhållande till examensordningens olika mål. Den registrering som nu föreligger i ISP verkar inte användas konsekvent och systematiskt av handledarna.

Vi föreslår därför en översyn som innebär ett tydliggörande av förhållandet mellan olika utbildningsinslag (kurser, konferenser, seminarier, utlandsvistelser, etc.) och examensordningens olika mål. Vidare förordar vi att man utvecklar ISP, så att man vid den årliga genomgången tydligt kan se doktorandernas progression i förhållande till examensordningens mål.

Vi har även fört fram att man kan behöva precisera åtgärder i de fall en doktorands arbeten bedöms vara så problematiskt att det inte kan föras fram till disputation. Exempelvis kan en extra läsgrupp behöva formuleras.

Utbildningens kvalitet

Förutsättningar

GIH har utvecklat och antagit riktlinjer för sitt kvalitetsarbete med utbildning och forskning. Det finns ett övergripande dokument, System för kvalitetsarbete inom högre utbildning (GIH 2018/2), vilket är framtaget av GIH:s kvalitetsråd. I dokumentet beskrivs rådets uppgifter, dvs. att säkerställa en enhetlig hantering av kvalitetsfrågor och säkerställa att Grundutbildningsnämndens och Forsknings- och forskarutbildningsnämndens kvalitetssäkringsarbete harmonierar. I dokumentet finns ett särskilt avsnitt som behandlar utbildning på forskarnivå. Examina och ämne ska följas upp i en 2-årscykel med syftet att ”säkerställa att GIH:s utbildning på forskarnivå når mål, kriterier och bestämmelser i högskoleförordningens nationella examensbeskrivningar och GIH:s lokala styrdokument.” Med en 3-årscykel ska forskarutbildningsprogrammet utvärderas. Syftet är att uppföljningen ska utgöra ”underlag för bedömning av måluppfyllelse i relation till utbildningsplan och examensordning samt i förhållande till programmets användbarhet och förberedelser inför arbetslivet. Därtill ska den ligga till grund för eventuella förändringar och ge studenterna insyn i utbildningens förutsättningar, utformning och resultat.” Dessutom ska årligen genomföras utvärdering av kurserna i forskarutbildningen, där doktorander, lärare och examinatorer medverkar.

I Riktlinjer för kvalitetssäkring av program (GIH 2017/527) konkretiseras uppföljningens former. I dokumentet sägs att uppföljning ska göras löpande via enkätundersökningar av nydisputerade doktorers/licentianders erfarenheter. Vidare konkretiseras den samlade utvärderingen, vilken ska utgöras av kvantitativa data, vilka Utbildnings- och forskningsavdelningen svarar för samt en självvärdering i form av en beskrivande och analyserande del ”där huvudområdet analyseras i relation till examensmålen. Texten ska även innehålla reflekterande och analyserande delar rörande lärandemålen examineringsbarhet.” Det finns även styrdokument som reglerar hur utvärdering av kurser ska genomföras (GIH 2017/528). Resultaten av utvärderingarna ska enligt riktlinjerna göras tillgängliga via GIH:s internwebb.

Vid våra samtal framgick att det görs kursvärderingar efter varje kurs och sedan gör kursansvariga en mer samlad utvärdering av kursen. Nya doktorander informeras om eventuella förändringar. Det görs också specifika uppföljningar. Här sägs doktorandrådet vara en viktig instans. De ville tillsammans med FFN göra en uppföljning av doktorandernas arbetsmiljö, en undersökning som nu redovisats (Roe & Rosén, 2018). Däremot har vi inte sett eller kunnat ta del av några andra resultat från programutvärderingar.

Vår värdering

Vi konstaterar att GIH har väl utvecklade grunder för sitt kvalitetsarbete. I de styrdokument som reglerar kvalitetsarbetet är de olika utvärderingsfrågorna ”Vad?”, ”Varför?”, ”Hur?”, ”När?” och ”Vem?” tydligt besvarade när det gäller vad som kan betecknas som summativa utvärderingar. Även här faller när det gäller det operativa arbetet ett stort ansvar på utbildningsledaren, vilket understryker behovet av tid för uppdraget. Den granskning vi själva svarar för kan ses som en del i detta kvalitetsarbete, men utöver resultaten från den nyligen publicerade utvärderingen av doktorandernas arbetsmiljö har vi inte kunnat se några mer summativa utvärderingar av forskarutbildningen i sin helhet. Detta gäller exempelvis de enkätundersökningar av nydisputerade doktorers/licentanders erfarenheter som anges i riktlinjerna. Vi har ovan lyft fram värdet av en sådan uppföljning med tanke på kursernas relevans för arbetslivet, men även för att få vetskap om var i arbetslivet doktoranderna hamnar. Vi föreslår annars att GIH säkerställer att de rutiner som beskrivs i kvalitetsdokumenten tillämpas fullt ut.

För de doktorander som är inne i forskarutbildningen är mer formativa insatser väsentliga. Vi föreslår därför att det kontinuerligt genomförs kvalitetsdagar, där både handledare och doktorander deltar. Syftet med dessa dagar bör vara formativt, och ge olika parter möjligheter att lyfta fram sådant som man vill ha åtgärdat eller se utvecklas.

Handledarkollegiet är en naturlig mottagare av de kvalitetsproblem som identifieras. Här kan det arbete som initierats till följd av den miljöenkät som genomförts av nuvarande doktorander vara en god källa till inspiration. Vi föreslår vidare att utbildningsledaren både har ett tydligt uppdrag och en lämplig resurs till sitt förfogande för att hålla i det fortlöpande kvalitetsarbetet.

7. SAMMANFATTANDE VÄRDERING

I det avslutande avsnittet kommer vi att ge vår sammanfattande bedömning utifrån de övergripande frågor som formulerats i vårt uppdrag. Vi strukturerar avsnittet utifrån dessa frågor.

Håller GIH:s rekryteringsprocess av doktorander god kvalitet?

Rekryteringsprocessen inrymmer ett antal steg, som inleds genom att medel genereras för utlysning av en doktorandanställning. Den modell som används innebär att Forsknings- och forskarutbildningsnämnden tillskjuter medel för utlysning till forskare som erhållit externa medel i en omfattning som minst svarar för 50 % av finansieringen. En fördel med modellen anges vara att den bidragit till att öka andelen externa medel. En alternativ modell har lyfts fram som innebär att tydliga innehållsinriktningar ligger till grund för rekryteringen. En sådan modell skulle tydligare kunna ligga till grund för GIH:s kompetensförsörjning. Vi har föreslagit att dessa båda modeller kombineras både för att tydliggöra de disciplinära gränserna och för att bidra till en bredare kompetensförsörjning inom ämnet.

Själva rekryteringsprocessen inleds med en utlysning, vilken FFN ska godkänna. Därefter vidtar en ansöknings- och urvalsprocedur innan en doktorand slutligen kan antas och anställas. Hela denna rekryteringsprocess är tydligt reglerad i interna styrdokument, och den bedömning som ligger till grund för urval och antagning baseras enligt vår bedömning på relevanta och bedömbara kvaliteter. Vi har endast haft smärre förslag på begränsade inslag i denna process.

Får GIH:s doktorander tillräckligt bra handledning vad gäller omfattning och kvalitet?

Doktoranderna erhåller handledning i en omfattning av minst 100 klocktimmar per läsår och heltidsdoktorand, fördelade mellan huvudhandledare och handledare. Det är enligt vår bedömning en rimlig omfattning. Ur doktorandens perspektiv är det väsentligt att tydliggöra och förhandla om vad som ingår i dessa timmar.

De doktorander vi mötte var i allmänhet mycket nöjda med sin handledning både när det gäller handledarnas tillgänglighet och handledningens kvalitet. Det var också flertalet svarande i den utvärdering som gjorts av doktorandernas arbetsmiljö. Inom vissa specialområden upplevs

handledarkapaciteten emellertid vara begränsad, och några doktorander uttryckte en oro för konsekvenserna om de egna handledarna skulle lämna GIH.

Blir doktoranderna integrerade i den vetenskapliga miljön vid GIH i tillräcklig grad?

De doktorander vi mött har genomgående varit nöjda med hur man inkluderats inom den närmaste miljön, som utgörs av den egna forskargruppen. Här hänvisar både handledare och doktorander till interna seminarier som betydelsefulla, i den mån sådana finns. Flertalet svarande i utvärderingen av doktorandernas arbetsmiljö upplever också att de blivit accepterade som forskare. Det är emellertid några som inte är nöjda i dessa avseenden.

Ser man den vetenskapliga miljön till att gälla den samlade idrottsvetenskapen är det vår bedömning att ytterligare insatser behöver göras. De gemensamma kurserna i Idrottsvetenskap har doktoranderna inte varit tillfreds med, vilket vi kommenterat. Dessa behöver ses över till sitt innehåll och legitimeras av samtliga forskargrupper. Det gemensamma seminariet för doktoranderna är betydelsefullt för deras förståelse av idrottsvetenskapens olika inriktningar och av vad det är för avhandlingsprojekt doktorander inom andra inriktningar arbetar med. Vidare finns det behov av att utveckla de sociala dimensionerna av miljön, framför allt för doktorander som kommer från andra länder eller andra delar av landet. De doktorander som bor i närområdet och har familj har i sin tur begränsade möjligheter att ta initiativ till eller att delta i sociala aktiviteter. Det innebär att om man gör betydande insatser för att rekrytera doktorander från andra länder behöver man också lägga resurser på att se till att dessa ges en social tillhörighet.

Är kvalitetsutvecklingen av handledares kompetens tillräckligt ombesörjd?

Kvalitetsutvecklingen av handledares kompetens utgörs av olika inslag. Det finns för det första en grundkompetens som är formellt reglerad och som innebär krav på genomgången handledarutbildning för att en lärare ska kunna få uppdrag som huvudhandledare vid GIH. Vetenskapligt ska huvudhandledaren vara docent eller professor och anställningens omfattning måste vara minst 40 % vid GIH.

När det gäller möjligheterna till generell kompetensutveckling är handledarna vid GIH i stort nöjda med de resurser de har tillgängliga i anställningen eller genom de tillskott de kan erhålla genom externa medel.

Det finns vidare en mer informell sida av kvalitetsutvecklingen som utgörs av några olika inslag.Handledning i team är ett sådant inslag. Samtliga doktorander har ett handledarteam bakom sig. Teamet utgör en möjlighet för mindre erfarna handledare att få handledaruppdrag och få samarbeta med en mer erfaren kollega. Genom den reflektion som teamet gör över handledningsprocessen utgör denna en utmärkt grund för kompetensutveckling.

Handledarkollegiet är ett annat forum för kompetensutveckling. Här är det vår bedömning att kollegiets potential både för att stärka den gemensamma miljön och för kompetensutveckling inte utnyttjats till fullo. Genom att lägga in ett par ytterligare möten per termin ges Handledarkollegiet en mer aktiv roll till att utveckla både forskarutbildningen och handledares kompetens.

Kvalitetsdagar, som har en mer öppen form och som inte protokollförs, kan också bidra till handledarnas kompetensutveckling. Här kan man ta upp handledningsproblem, och få dessa ventilerade i en större grupp.

Vilka är forskarutbildningens starka och svaga sidor?

Vi har valt att dela in denna punkt i starka sidor respektive områden för förbättring. Vi redovisar dem punktvis – de är mer utförligt behandlade i rapportens föregående delar.

Starka sidor

- Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH) utgör en attraktiv, bred och allsidig utbildnings- och forskningsmiljö.
- GIH har en unik möjlighet att svara för den samlade bredden inom den flervetenskapliga disciplinen Idrottsvetenskap.
- GIH har ett antal forskargrupper med hög kompetens och produktivitet, vilka utgör en väsentlig resurs för forskarutbildningen.
- GIH har en gedigen handledarkapacitet inom det idrottsvetenskapliga området.
- Handledarna har goda möjligheter till kompetensutveckling.
- Det finns en volym doktorander, som innebär en kollegial miljö för nyantagna doktorander.
- GIH kan erbjuda doktoranderna en god infrastruktur.
- GIH har en i stort tydlig organisering av forskarutbildningen.
- Den översyn som pågår av forskarutbildningens styrdokument kommer att innebära en ökad tydlighet och likvärdighet.
- Det finns ett betydande engagemang för forskarutbildningen såväl från ledning som från ansvariga handledare.

- GIH uppvisar en god genomströmning, där antagna doktorander i stort klarar av sina studier inom den stipulerade tiden.
- Doktoranderna är nöjda med den forskningsmiljö de deltar i under det dagliga arbetet. Inkluderingen i forskargrupper fungerar väl.
- GIH kan erbjuda internationella samarbeten som utgör en potential i forskarutbildningen.
- GIH har genom sina kontakter med skola, idrottsrörelse, hälso- och sjukvård goda möjligheter att ge doktoranderna access till empiriska studier.

Förbättringsområden

- Forskarutbildningen i idrottsvetenskap som ett gemensamt projekt behöver utvecklas. Vårt intryck är att forskargrupper kan behöva samverka i högre grad för att kunna erbjuda doktoranderna en likvärdig forskarutbildningsmiljö med exempelvis en kontinuerlig seminarieverksamhet.
- Handledarkollegiet har en potential som sammanhållande organ för forskarutbildningen, vilken inte förefaller utnyttjas fullt ut. För att ytterligare stärka forskarutbildningen som en gemensam angelägenhet, kan ett kvalitetsråd inrättas, som utgörs av professorer, forskningsledare och utbildningsledaren, med uppgift att för handledarkollegiet bereda kvalitetsfrågor som rör forskarutbildningen.
- Det behövs fler samarbeten, som går tvärs över de olika forskningsmiljöerna, för att stärka den gemensamma idrottsvetenskapen. Vi har givit exempel på forskningsprojekt vid NIH, som inkluderar forskare med olika disciplinär kompetens. Det finns även tidigare projekt vid GIH (SIH) att inspireras av.
- Den tematiska indelning som enheterna bygger på förefaller ha en underordnad mer byråkratisk eller administrativ funktion. Genom en tydligare tematik i arbete, som på ett relevant sätt inkluderar befintliga forskargrupper kan såväl kompetensförsörjning som rekrytering av doktorander underlättas.
- Genom att enheterna utvecklar egna handlingsplaner för sin forskning kan samarbetet mellan forskningsmiljöerna/-grupperna utvecklas. I planerna kan hanteras frågor som rör exempelvis rekrytering av doktorander, kompetensförsörjning, åtgärder för internationalisering, för att nämna några.
- Utbildningsledarfunktionen behöver förstärkas tidsmässigt. Väsentliga uppgifter är att tillgodose doktorandernas behov av kurser, kontinuerliga formativa och summativa utvärderingar.
- De styrdokument som föreligger håller på att revideras och utvecklas. Detta arbete behöver fortsätta, och vi har föreslagit utveckling bland annat av den allmänna studieplanen och den individuella studieplanen.
- Krav och förväntningar på doktorander såväl på vad det innebär att gå en forskarutbildning som i förhållande till det samlade forskarutbildningsämnet idrottsvetenskap behöver synliggöras och medvetandegöras.
- De obligatoriska kurserna och utbildningens bredd behöver stärkas. Gemensamma kurser som tydliggör forskarutbildningsämnet idrottsvetenskap och den forskning

som bedrivs behövs för att realisera examensordningens krav på bredd. Det är väsentligt att de gemensamma kurserna ges hög legitimitet av såväl enskilda forskargrupper som doktorander.

- Doktoranders institutionstjänstgöring bör både uppmuntras och bevakas innehållsligt av ansvariga huvudhandledare.
- Examinatorsfunktionen behöver ses över. Det bör framgå klart vem som har ansvaret för doktorandens samlade utbildning utifrån examensordningen.
- Ett doktorandråd bör inrättas för att förstärka möjligheterna till inflytande och delaktighet från samtliga doktorander.
- Utländska doktoranders studiesociala situation behöver hanteras med mer omsorg.
- Doktorandernas övergång till arbetslivet behöver förberedas mer systematiskt.

Avslutningsvis

Vi vill avsluta med att tacka för förtroendet det inneburit att få genomföra uppdraget och för den öppenhet och det engagemang vi mött vid våra samtal med olika parter vid GIH. Vi är högst medvetna om att de bilder vi erhållit av verksamheten genom våra dokumentstudier och besök baseras på ett begränsat underlag. Det kan vara förhållanden som vi missuppfattat eller som vi inte lyckats fånga in vid vår granskning. Det kan också vara så att vi slår in en del redan öppna dörrar. Detta blir något som GIH:s olika parter säkert kan klargöra. Det vi hoppas har framgått är att vi bedömer att GIH är en mycket god forskarutbildningsmiljö, som har unika möjligheter att ge en utbildning på forskarnivå av mycket hög kvalitet. Men liksom solen har sina fläckar, så finns det en del ting som kan behöva utvecklas för att forskarutbildningen i idrottsvetenskap ska bli en gemensam angelägenhet för alla involverade. Kan vår granskning bidra till en sådan utveckling, är vi förstås väldigt tillfreds.

Bilaga 1. Uppdraget i sammanfattning

EXTERN KVALITETSGRANSKNING AV UTBILDNING PÅ FORSKARNIVÅ I IDROTTSVETENSKAP VID GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN

Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH) erhöll tillstånd att utfärda examen på forskarnivå i ämnet idrottsvetenskap 2010, varefter de första doktoranderna antogs 2011. Inför UKÄ:s kommande granskning av utbildning på forskarnivå inom idrottsvetenskap eller motsvarande i landet har Forsknings- och forskarutbildningsnämnden beslutat (dnr GIH 2018/462) att genomföra en extern kvalitetsgranskning av utbildningen med syftet att belysa kvaliteten på GIH:s utbildning på forskarnivå. Efter diskussion med ansvariga har utvärderingen kommit att inriktas mot följande aspekter:

Doktorander

- Rekrytering av doktorander
- Integreringen av doktorander i den vetenskapliga miljön
- Doktoranders psykosociala arbetsmiljö
- Doktoranders erfarenhet av handledning
- Doktoranders anställningsbarhet efter avslutad forskarutbildning

Forskarutbildningen

- Kursernas vetenskapliga kvalitet och omfattning (utbud i förhållande till behov)
- Kvalitetsgranskning enligt gällande styrdokument
- Studentinflytande
- Jämställdhet

Handledare

- Säkerställande av handledningens kvalitet och handledares kompetensutveckling

Generella aspekter

- Jämställdhet
- Studentinflytande
- Internationalisering
- Förutsättningar
- Starka och svaga sidor med GIH:s forskarutbildning

Granskningen ska ge svar på följande övergripande frågor

- Håller GIH:s rekryteringsprocess av doktorander god kvalitet?
- Får GIH:s doktorander tillräckligt bra handledning vad gäller omfattning och kvalitet?
- Blir doktoranderna integrerade i den vetenskapliga miljön vid GIH i tillräcklig grad?
- Är kvalitetsutvecklingen av handledares kompetens tillräckligt ombesörjd?
- Vilka är forskarutbildningens starka och svaga sidor i relation till nationella kvalitetskriterierna och regler och riktlinjer?